

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ

ННІ/факультет	Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти
Кафедра	міжнародних відносин
Спеціальність	292 Міжнародні економічні відносини
Форма навчання	заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Рогачея Дмитра Дмитровича

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача)

на тему Розвиток міжнародної інвестиційної діяльності України

(повна назва теми)

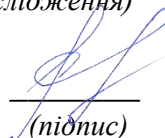
за матеріалами

(повна назва бази дослідження)

науковий керівник

к.е.н., доцент

(наук. ступінь, вчене звання)

(підпис)

І.ЄГОРОВА

(Ініціал, ПРИЗВИЩЕ)

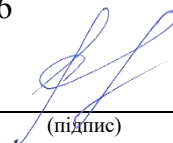
Робота допущена до захисту в ЕК

Протокол засідання кафедри

від «10» січня 2025 р. № 6

В.о. завідувача

кафедри

(підпис)

к.е.н., доцент

Наук. ступінь, вчене звання

І. ЄГОРОВА

Ініціал, ПРИЗВИЩЕ

Кривий Ріг – 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ**

ННІ/факультет	Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти
Кафедра	міжнародних відносин
Спеціальність	292 Міжнародні економічні відносини
Форма навчання	заочна

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. завідувача кафедри	 _____ (підпис)	І. СГОРОВА _____ (Ініціал, ПРИЗВИЩЕ)
----------------------------	---	--

«20» січня 2025 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ
Рогачея Дмитра Дмитровича**

1. Тема роботи Розвиток міжнародної інвестиційної діяльності України

Керівник роботи Сгорова Ірина Геннадіївна, к.е.н., доцент
затверджено наказом закладу вищої освіти від «25» жовтня 2024 р. № 733-ст

2. Строк подання здобувачем роботи до «22» січня 2025 р.

3. Зміст кваліфікаційної магістерської роботи, об'єкт, предмет та мета дослідження:

Розділ 1. Теоретико-методичні основи іноземних інвестицій

Розділ 2. Аналіз міжнародної інвестиційної діяльності України

Розділ 3. Проблеми та перспективи розвитку міжнародної інвестиційної діяльності України

Об'єкт дослідження: процес іноземного інвестування.

Предмет дослідження: теоретичні та практичні аспекти залучення іноземних інвестицій в Україну.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи: аналіз сучасного стану та визначення перспектив розвитку іноземного інвестування в Україні.

5. Дата видачі завдання «25» жовтня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

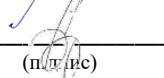
№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної магістерської роботи	Строк виконання етапів роботи	Відмітка керівника про виконання етапів (дата)
1	Підготовка розділу 1	15.11.2024 р.	15.11.2024 р.
2	Підготовка розділу 2	10.12.2024 р.	10.12.2024 р.
3	Підготовка розділу 3	03.01.2025 р.	03.01.2025 р.
4	Перевірка кваліфікаційної бакалаврської роботи на наявність ознак академічного плагіату за допомогою програми StrikePlagiarism	до 09.01.2025 р.	09.01.2025 р.
5	Отримання відгуку від наукового керівника	до 22.01.2025 р.	22.01.2025 р.
6	Подання кваліфікаційної роботи на перегляд завідувачу кафедри	до 22.01.2025 р.	22.01.2025 р.
7	Реєстрація завершеної кваліфікаційної роботи	22.01.2025 р.	Реєстраційний № 7 «22» січня 2025 р.
8	Попередній захист кваліфікаційної роботи на кафедрі	22.01.2025 р.	22.01.2025 р.
9	Підготовка до захисту в ЕК	до 24.01.2025 р.	до 24.01.2025 р.

Завдання підготував науковий керівник

Завдання одержав

 (підпис)

 (підпис)

І. СГОРОВА
 (Ініціал, ПРІЗВИЩЕ)

Д. РОГАЧЕЙ
 (Ініціал, ПРІЗВИЩЕ)

АНОТАЦІЯ

Рогачей Дмитро Дмитрович. Розвиток міжнародної інвестиційної діяльності України. – Рукопис. Кваліфікаційна магістерська робота за спеціальністю 292 Міжнародні економічні відносини. Державний університет економіки і технологій. Кривий Ріг, 2025.

82 с., 12 таблиць, 19 рисунків, 61 літ. джерело.

Розвиток міжнародного інвестування визначає динаміку та структуру змін в економічній системі країни, а також має значний вплив на її довгостроковий розвиток. У кваліфікаційній магістерській роботі визначено сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку міжнародної інвестиційної діяльності в Україні.

Проаналізовано, що внаслідок військових дій в Україні значно зменшився потік інвестицій у галузі, що найбільше постраждали від бойових дій, такі як металургія та важка промисловість. Однак дослідження також виявило певні позитивні тенденції в інших секторах економіки, таких як інноваційні технології, енергоефективність, агропромисловий комплекс та ІТ-сектор. Інвестування в ці сектори свідчить про здатність України адаптуватися до змін у глобальному економічному середовищі і знаходити нові шляхи для залучення капіталу, навіть у складних умовах.

Обґрунтовано, що для покращення інвестиційного клімату в Україні та активізації залучення іноземного капіталу важливо продовжувати реформування законодавства, спрощення адміністративних процедур і забезпечення прозорості у веденні бізнесу. Одним з ключових напрямків має бути удосконалення податкового законодавства, зниження бюрократичних бар'єрів, а також підвищення рівня захисту прав власності. Запропоновані заходи дозволять створити більш привабливі умови для іноземних і внутрішніх інвесторів, що сприятиме сталому економічному розвитку та відновленню країни після завершення конфлікту.

Ключові слова: іноземні інвестиції, інвестиційна привабливість, інвестиційний клімат, прямі іноземні інвестиції, інвестори, перспективи розвитку.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ	9
1.1. Сутність та класифікація іноземних інвестицій	9
1.2. Вплив іноземних інвестицій на економіки країн Світу	15
1.3. Можливості стимулювання та активізації інвестиційної активності іноземних інвесторів	20
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ	27
2.1. Оцінка динаміки міжнародної інвестиційної діяльності в Україні	27
2.2. Аналіз розвитку міжнародного інвестування в умовах глобальної економіки	36
Висновки до розділу 2	50
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ	52
3.1. Проблеми міжнародної інвестиційної діяльності України	52
3.2. Удосконалення державної інвестиційної політики для розвитку міжнародної співпраці національної економіки	59
3.3. Перспективи розвитку міжнародної інвестиційної діяльності України	69
Висновки до розділу 3	74
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	78

ВСТУП

Висока інвестиційна активність є ключовою передумовою економічного розвитку. Її досягнення можливе через збільшення використання інвестиційних ресурсів та їхнє раціональне спрямування у пріоритетні галузі матеріального виробництва й соціальної сфери.

Інвестиції відіграють важливу роль у створенні виробничого потенціалу на сучасній науково-технічній основі, а також формують конкурентні позиції країн на світових ринках. Інвестиційна діяльність, що включає комплекс практичних дій для реалізації інвестицій, є одним із провідних механізмів зростання національного доходу.

У сучасних умовах розвитку світового господарства актуальними залишаються питання стимулювання інвестиційної діяльності, залучення й ефективного використання іноземного капіталу. Більшість країн світу прагнуть підвищити свою інвестиційну привабливість і збільшити обсяги іноземних інвестицій у свої економіки.

Для України залучення іноземного капіталу є одним із ключових механізмів стимулювання економічного розвитку. Це зумовлено зниженням інвестиційної активності вітчизняних підприємств, необхідністю модернізації ринкової інфраструктури, а також потребою впровадження новітніх технологій та методів управління.

З початком глобалізації багато країн відчувають гостру потребу в іноземних інвестиціях через обмежені внутрішні ресурси, зокрема через недостатність національних заощаджень. Альтернативним варіантом є використання кредитів, але країни, що розвиваються, не завжди ефективно виконують свої зобов'язання перед кредиторами.

На тлі зростаючої заборгованості основними джерелами фінансування залишаються іноземні інвестиції, паралельно з підтримкою національних інвесторів. Іноземні інвестиції є важливим фактором, що впливає на економічний розвиток країни. Окрім того, безборговий характер таких фінансових потоків

позитивно позначається на важливих аспектах економіки, таких як обмін валют, розвиток трудових ресурсів, притік капіталу тощо.

Залучення іноземних інвестицій є важливим аспектом для будь-якої економіки, і зокрема для економіки України. Тому в науковій літературі значну увагу приділено дослідженню проблеми іноземних інвестицій і створенню сприятливого інвестиційного середовища.

Тема інвестицій є надзвичайно важливою та багатогранною. Значний внесок у дослідження цієї проблематики зробили відомі українські науковці, такі як І.А.Бланк, О.В. Коляда, С.В. Буряк, О.Г. Михайленко, В.В. Бочаров, Г.М. Мережко, М.П. Денисенко, Т.І. Олешко, В.А. Сааджан, С. В. Мочерний, А.А. Пересада, Я.О. Довгенко, А.М. Поручник, А.М. Поддєрьогін, Н.О. Татаренко, В.Г. Федоренко, А.Е. Фукс. Серед зарубіжних авторів, які розглядали теорію інвестування, варто відзначити роботи Л. Дж. Гітмана, Дж. Даннінг, М. Д. Джонка, Г. Райтер, Р. Вернон, М. Портера, Х. Шерман, Д. Шнайдер, П. Каймбаха, В. Шарпа, та інших. Однак, з огляду на динамічність світової економіки, необхідно ретельно вивчити роль іноземних інвестицій для країн світу в сучасних умовах, що робить це дослідження надзвичайно актуальним.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є аналіз сучасного стану та визначення перспектив розвитку іноземного інвестування в Україні.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені такі завдання:

- визначити сутність, класифікацію та вплив іноземних інвестицій;
- провести аналіз сучасного стану і тенденцій залучення іноземних інвестицій в Україну;
- оцінити інвестиційний клімат країни;
- спрогнозувати перспективи припливу іноземного капіталу;
- визначити основні напрями стимулювання іноземного інвестування.
- підґрунтувати зниження інвестиційної привабливості національної економіки через скорочення обсягу ПІІ в Україні та зменшення індексу інвестиційної привабливості.
- провести аналіз структури ПІІ в Україну за регіональними характеристиками та видами економічної діяльності.

- обґрунтувати сильні та слабкі сторони, можливості та загрози залучення іноземних інвестицій в економіку України на основі результатів SWOT-аналізу.

Об'єкт дослідження – процес іноземного інвестування.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти залучення іноземних інвестицій в Україну.

У процесі дослідження застосовувалися такі загальнонаукові **методи**: наукова абстракція, системний аналіз, синтез, логічна дедукція, теоретичне узагальнення, порівняння, уявний експеримент, моделювання та екстраполяція.

Інформаційною базою дослідження є дані МВФ, Всесвітнього економічного форуму, ОЕСР, Євростату, Національного банку України, Міністерства фінансів України та Держкомстату України.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

1.1. Сутність та класифікація іноземних інвестицій

Висока інвестиційна активність є важливою передумовою для економічного розвитку. Її забезпечення можливе через збільшення обсягів інвестиційних ресурсів та їхнє ефективне використання в ключових галузях матеріального виробництва та соціальної сфери. Це зумовлює потребу у визначенні сутності поняття «іноземні інвестиції» та їх класифікації.

Поняття «іноземні інвестиції» як економічне явище завжди привертало увагу науковців і трактується по-різному в різних джерелах. На думку В. Г. Федоренка та В. Б. Захожая [23], іноземні інвестиції – це різні види цінностей, які спрямовуються в об'єкти інвестиційної діяльності в межах певної країни. У цьому визначенні, на наш погляд, варто було б уточнити цілі, для яких здійснюються такі вкладення.

А. Богданенко визначає іноземні інвестиції як «усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти підприємницької та іншої діяльності з метою отримання прибутку» [1]. Однак, обмеження інвестування лише отриманням прибутку видається не зовсім коректним, адже вкладення в об'єкти невиробничої сфери можуть забезпечувати стабільне функціонування економіки.

Одне з найбільш прийнятних визначень наведено в статті 1 Закону України «Про режим іноземного інвестування». Відповідно до цього документа, іноземні інвестиції – це цінності, які іноземні інвестори вкладають у об'єкти інвестиційної діяльності згідно з українським законодавством, із метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [22].

Проте, професор С. Кучеренко звертає увагу на те, що використання терміну «цінності» для визначення іноземних інвестицій є занадто широким. Ця категорія охоплює й ті об'єкти, які не стосуються інвестування [29]. Тому доцільніше вказати конкретні види активів: гроші, цінні папери, майнові права тощо.

Підсумовуючи, іноземні інвестиції можна визначити як грошові кошти, цінні папери, матеріальні активи, майнові права, результати інтелектуальної діяльності та інші цінності, дозволені чинним законодавством, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. На рис. 1.1 наведено основні характеристики іноземних інвестицій.

Рис. 1.1. Основні ознаки інвестицій

Примітка. Джерело: складено автором з використанням [1]

За формою залучених ресурсів іноземні інвестиції поділяються на чотири основні типи:

1. Фінансові інвестиції – це вкладення капіталу у фінансові активи, зокрема цінні папери підприємств (як державної, так і приватної форми власності) або установ, випущені приватними компаніями чи державою. Здебільшого такі угоди укладаються на фондовому ринку, через що фінансові інвестиції часто мають короткостроковий характер [1], [2], [3].

2. Реальні інвестиції – це інвестування капіталу у виробничі фонди (основні та оборотні активи). Такі вкладення спрямовуються у матеріальні активи або нематеріальні ресурси для реалізації довгострокових проектів.

3. Інноваційні інвестиції – зосереджені на впровадженні нових технологій, що сприяють науково-технічному прогресу. Основна мета – інтеграція передових технічних розробок та сучасних методів управління у виробничі процеси.

4. Інтелектуальні інвестиції – спрямовані на розвиток соціальної сфери та інтелектуального потенціалу суспільства, що включає фінансування освітніх проектів та інших заходів [16].

Аналіз літературних джерел дозволяє класифікувати іноземні інвестиції за різними критеріями. Відповідно до статті 2 Закону України «Про режим іноземного інвестування» іноземні інвестиції можуть бути реалізовані у таких формах:

- конвертована іноземна валюта, визнана Національним банком України;
- національна валюта України за умови реінвестування в об'єкти первинного інвестування чи інші проекти із дотриманням податкового законодавства;
- рухоме або нерухоме майно разом із відповідними майновими правами;
- акції, облігації, інші цінні папери та корпоративні права, виражені у конвертованій валюті;
- грошові вимоги чи права на виконання договірних зобов'язань, гарантовані першокласними банками та підтверджені згідно з міжнародними стандартами;
- права інтелектуальної власності, вартість яких оцінена відповідно до законодавства інвестора або України (включаючи авторські права, винаходи, ноу-хау тощо);
- права на користування надрами або природними ресурсами згідно з відповідними законами чи договорами;

- інші активи, передбачені законодавством України [13].

Класифікація за типами активів надає можливість розподілити інвестиції відповідно до форми інвестування.

Законодавство України також регулює форми участі іноземних інвесторів у національній економіці, серед яких:

- участь у спільних підприємствах із юридичними чи фізичними особами України або придбання часток у діючих підприємствах;
- створення підприємств із повним іноземним капіталом, включаючи філії чи дочірні структури, а також придбання діючих підприємств;
- придбання рухомого та нерухомого майна (будівель, приміщень, обладнання, транспорту) через прямі угоди чи у вигляді акцій та цінних паперів;
- придбання прав на користування земельними ділянками та природними ресурсами в Україні;
- укладення угод про розподіл продукції;
- інші форми, не заборонені законодавством України, включаючи інвестування на основі договорів із суб'єктами господарської діяльності України.

Залежно від ступеня контролю над підприємством іноземні інвестиції поділяються на прямі та портфельні.

Характерною ознакою прямих інвестицій є забезпечення інвестору управлінського контролю над підприємством. Вони зазвичай здійснюються у формі акціонерного капіталу та коротко- або довгострокових міжфірмових позик [29]. Основною метою таких інвестицій є організація підприємницької діяльності, яка забезпечує вплив інвестора на виробництво та торгівлю між країнами.

Деякі визначення прямих іноземних інвестицій:

1. Довгострокове капіталовкладення, спрямоване на безпосередній вплив на господарську діяльність підприємства, яке вже існує або буде створене [29].
2. Капіталовкладення за кордоном, що передбачають контроль інвестора над діяльністю підприємства [10].
3. Інвестиції в підприємства, розташовані в іншій країні, але ефективно контрольовані резидентами іншої держави [31].

Визначення за С. Кучеренко: прямі інвестиції – це вкладення, які забезпечують участь інвестора в управлінні підприємством та контроль над його діяльністю.

Згідно з законодавством України, прямими вважаються інвестиції, якщо іноземна інвестиція у статутному фонді підприємства становить не менше 10%.

Прямі іноземні інвестиції – це вкладення іноземних інвесторів у передбачених законодавством формах у підприємства (організації) будь-якої організаційно-правової форми, із часткою в статутному фонді від 10%, здійснювані з метою отримання прибутку або досягнення інших економічних результатів.

Портфельні інвестиції не передбачають управлінського контролю над підприємством. Основна мета – отримання доходу (наприклад, дивідендів, відсотків) або вигід за рахунок податкових пільг чи змін валютного курсу (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Порівняльний аналіз прямих та портфельних іноземних інвестицій

Спільне	Особливості	
В основі лежить мотив отримання прибутку	Прямі іноземні інвестиції	Портфельні іноземні інвестиції
	Передбачають отримання контролю над підприємством, здійснення підприємницької діяльності	Відбувається лише перелив фінансових ресурсів з метою міжнародної диверсифікації, використання різниці процентних ставок чи відмінностей в оподаткуванні
	Інвестиції в майно, основні й оборотні засоби, ноу-хау, цінні папери тощо	Інвестиції лише в цінні папери
	Носять довготривалий характер і є менш ліквідними	Як правило мають недовготривалий характер і є більш ліквідними
	Разом з капіталом відбувається трансфер технологій менеджменту, технічних та економічних знань	За кордон відпливає лише капітал
	Мета: отримання прибутку на капітал, підприємницького прибутку, прямих і непрямих вигод від контролю над фірмою	Мета: отримання прибутку на капітал
	Передбачають, як правило, вищу рентабельність і ведуть до більш помітного відтоку прибутків з країни-реципієнта	Передбачають нижчу рентабельність
	Справляють безпосередній і довготривалий вплив на економіку приймаючої країни	Не справляють значного й довготривалого впливу на економіку приймаючої країни

Примітка. Джерело: складено автором з використанням [17]

Визначення:

1. За А.А. Пересадою: це вкладення в акції іноземних підприємств (без придбання контрольного пакета), облигації, а також інші цінні папери іноземних держав та міжнародних організацій.

2. У «Фінансовому словнику»: портфельні інвестиції – це вкладення капіталу в акції, облигації та інші цінні папери іноземних підприємств або організацій [30].

3. За Вовчаком О.Д.: портфельні інвестиції – це капітальні вкладення, що обмежують права інвестора виключно отриманням прибутку, без забезпечення контролю над закордонними компаніями [20].

Класифікувати іноземні інвестиції можна за різними ознаками:

1. За джерелами походження:

- Початкові інвестиції: капіталовкладення, які здійснюються іноземним інвестором вперше в об'єкти інвестування країни-реципієнта.
- Реінвестиції: доходи, отримані іноземним інвестором від діяльності в приймаючій країні, спрямовані на розширення виробничих потужностей.

2. За метою вкладень:

1. Досягнення фінансового результату: інвестування для отримання доходів, зокрема відсотків за кредитами або іншими видами позик.
2. Приховані інвестиції: вкладення, оформлені як міжфілійні грошові потоки ТНК або через цінні папери.
3. Нелегальні інвестиції: кошти, джерело походження яких не підтверджене або є незаконним.

3. За напрямом інвестування:

- АПК (агропромисловий комплекс).
- Легка промисловість.
- Лісова та деревообробна галузь.
- Виробництво машин та обладнання.
- Сфера охорони здоров'я та фармацевтики.
- Енергетика і паливна промисловість.

- Транспорт і логістика.
- Телекомунікації.
- Хімічна та нафтохімічна галузі.
- Сектор соціальної інфраструктури.

4. За формами державного забезпечення:

- Захист від змін у законодавстві: забезпечення прав інвесторів у разі змін законодавчих норм.
- Гарантії від експропріації та незаконних дій державних органів.
- Компенсація збитків, завданих діями чи бездіяльністю органів влади.
- Гарантії для припинення інвестування: збереження прав інвестора під час завершення інвестиційної діяльності.
- Забезпечення переказу прибутку, отриманого в результаті інвестицій.
- Врегулювання спорів: визначення процедури вирішення конфліктів у сфері інвестування.

5. За системою оподаткування:

1. Загальноприйнята система оподаткування: стандартні податкові умови без особливих преференцій.
2. Пільгова система оподаткування:
 - Податкові канікули.
 - Знижки на інвестиції.
 - Кредити на податкові виплати.
 - Прискорена амортизація активів.
 - Субсидії на інвестиційні проекти.
 - Зниження ставок митних зборів та інші пільги в непрямому оподаткуванні [16].

1.2. Вплив іноземних інвестицій на економіки країн Світу

Іноземне інвестування здійснює вагомий вплив на приймаючу країну, зачіпаючи її внутрішні ринки, систему господарювання, середовище підприємницької діяльності, інфраструктуру.

У табл. 1.2 структуровано основні дослідження щодо впливу прямих іноземних інвестицій на економічне становище в приймаючій країні.

Таблиця 1.2

Наслідки впливу надходжень прямих іноземних інвестицій для економіки приймаючої країни

Автор	Вплив прямих іноземних інвестицій
Позитивний вплив	
К. Олофсодоттер [12, с. 540]	Позитивний вплив прямих іноземних інвестицій спостерігається завдяки трансферу технологій. Окрім того, такий ефект є сильнішим у тих країнах, де вищий рівень інституційної забезпеченості, що вимірюється захистом прав власності та бюрократичною ефективністю.
Л. де Мело [4, с. 140]	Приплив прямих іноземних інвестицій може стимулювати надходження нових технологій та доступ до більш якісного менеджменту у приймаючій країні.
М. Бенгоа та Б. Санчес-Роблес [1, с. 531]	Пряме іноземне інвестування здійснює вагомий вплив на економічне зростання приймаючої країни, але значущість впливу залежить від умов в країні.
Негативний вплив	
Р. Джімбрін [9]	Для країн Центрально-Східної Європи не бажано повернення до моделі зростання через надмірний приплив капіталу, оскільки волатильність потоків капіталу у цьому регіоні є значною.
О. Онаран [13, с. 70]	У короткостроковому періоді вплив прямих іноземних інвестицій на заробітну плату для країн Центрально-Східної Європи є позитивним, що стимулюється капіталоємними та працеемними галузями обробної промисловості. Однак у середньостроковому періоді вплив змінюється на протилежний.
П. Ніколова [11, с. 290]	Під час дослідження впливу іноземного інвестування на мережі поставки сировини та товарів проміжного споживання в країнах Центрально-Східної Європи було виявлено, що прямі іноземні інвестиції змінюють ринкову структуру поставок товарів проміжного споживання, зміщуючи акценти з національних виробників на імпортерів.

Примітка. Джерело: складено автором

Тема передачі знань через прямі іноземні інвестиції в економіку приймаючих країн є предметом активних досліджень і дискусій. Наприклад, у роботі В. Кравченко [28] встановлено, що залежність між збільшенням фінансування іноземними філіями місцевих постачальників і супутнім трансфером знань має нелінійний характер із поступовим зниженням ефективності. Це відбувається, коли частка місцевих постачальників у загальному складі партнерів іноземної філії знижується до 20%. Така тенденція може вказувати на інтеграцію іноземних філій у глобальні виробничі мережі, які меншою мірою сприяють локальному трансферу знань.

Водночас І. Боярко [17] на прикладі Румунії довів, що іноземні філії сприяють підвищенню продуктивності праці вітчизняних підприємств. Проте деякі дослідники вважають, що прямі іноземні інвестиції не можуть слугувати єдиним джерелом економічного розвитку країн Центрально-Східної Європи.

Н. Гребенюк [19] зауважує, що надмірний приплив капіталу у регіоні може бути небажаним через високу волатильність інвестиційних потоків. Для зниження ризиків необхідно здійснювати реформи, спрямовані на розвиток місцевих фінансових ринків і зміцнення фінансової стабільності.

Емпіричні дослідження впливу прямих іноземних інвестицій на економічне зростання дають суперечливі результати. Так, Р. Бруно і Н. Кампос виявили, що половина таких досліджень демонструє позитивний вплив, 11% – негативний, а 39% не знаходять зв'язку між інвестиціями та зростанням [55].

Таким чином, роль прямих іноземних інвестицій у стимулюванні економічного зростання залишається неоднозначною. Держава прагне використовувати інвестиції як інструмент створення конкурентоспроможної економіки та забезпечення сталого розвитку, водночас іноземні інвестори орієнтовані на максимізацію прибутків. Це може спричинити конфлікт інтересів, оскільки держава прагне вирішувати соціальні та екологічні питання, які не завжди враховуються інвесторами.

З погляду економічної безпеки, неконтрольоване залучення іноземних інвестицій може призвести до встановлення іноземного впливу над стратегічними галузями, що загрожує національному суверенітету. Тому багато держав обмежують іноземне інвестування у таких секторах, як оборонна промисловість, телекомунікації, банківська справа та виробництво зброї.

Прямі іноземні інвестиції можуть створювати певні ризики для країн-реципієнтів, серед яких виділяються такі:

- Продовження життєвого циклу застарілих технологій та товарів. Інвестування може сприяти продажу морально застарілих продуктів, що дозволяє країнам-донорам вирішувати проблему надлишку товарів і утилізації. Натомість передові технології зазвичай передаються лише між високорозвиненими державами.

- Перенесення екологічно шкідливого виробництва. Це допомагає країнам-донорам зменшити рівень забруднення та сприяти екологізації власної економіки, але погіршує екологічну ситуацію в країнах-реципієнтах.

- Контроль та ліквідація конкурентів. Інвестиції можуть використовуватися для придбання та закриття підприємств, що сприяє зменшенню конкуренції. Це також може провокувати структурне безробіття через посилення конкуренції між компаніями з іноземним та місцевим капіталом, а також сприяти монополізації ринку.

- Контроль над природними ресурсами. Іноземні інвестори можуть отримувати доступ до сировинних ресурсів країни-реципієнта, використовуючи їх для збереження власних ресурсів.

- Виведення капіталу. Репатріація прибутків у країну-донора призводить до відтоку фінансових ресурсів із країни-реципієнта [44].

Географічна та галузева структура інвестицій впливають на економіку країни-реципієнта. Зокрема, значна частка офшорних інвестицій свідчить про непрозорість джерел фінансування і підвищує ризик швидкого відтоку капіталу.

Б. Грем і Д. Дод, як засновники концепції «інвестування на основі цінності» (value investing), визначили розмежування між інвестиційною та спекулятивною діяльністю [50]. Інвестиційна діяльність орієнтована на збереження капіталу і стабільний дохід, тоді як спекуляція має на меті отримання короткострокового прибутку, нерідко пов'язаного з високими ризиками.

З теоретичної точки зору, мотивація інвестицій залежить від їх типу. Ефективні інвестиції базуються на концепціях, таких як еклектична парадигма (Дж. Даннінг), олігопольна поведінка чи монопольні переваги. Для спекулятивних інвестицій основним мотивом є максимізація прибутку в короткі терміни, орієнтуючись на зміну кон'юнктури ринку.

Спекулятивними вважаються інвестиції у фінансові активи, метою яких є отримання прибутку, що перевищує середній рівень за рахунок зміни вартості цих активів. Основними ринками для таких операцій є фінансовий, валютний, товарний та ринок цінних паперів.

Однак, спекулятивний капітал може також бути присутнім у виробничому секторі чи сфері послуг. У таких випадках прибуток формується через ділову активність, яка перевищує середній показник у економіці, створюючи

«псевдоефективні інвестиції». Різницю між спекулятивним капіталом і псевдоефективними інвестиціями можна проілюструвати наочно (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Структурні та функціональні характеристики іноземних інвестицій

Примітка. Джерело: складено автором з використанням [39]

Згідно з теорією структуралізму, залучення прямих іноземних інвестицій відбувається, коли гранична схильність до споживання є меншою за граничну схильність до накопичення капіталу та інвестування в реальний сектор економіки з боку національних агентів та населення країни. Для спекулятивних і, в більшій мірі, псевдоефективних інвестицій передумовою інвестиційної активності є переважання граничної схильності до споживання над схильністю до накопичення та інвестування [5].

Таким чином, псевдоефективні інвестиції виникають завдяки взаємодії (або навіть розриву) між спекулятивним капіталом та ефективними інвестиціями.

Спільною рисою цих типів інвестицій є здатність генерувати великі прибутки при мінімальних і короткотривалих інвестиціях. Водночас ефективні інвестиції, зокрема в передові технології та обробну промисловість, вимагають значних вкладень і довгого періоду для їхнього повернення.

1.3. Можливості стимулювання та активізації інвестиційної активності іноземних інвесторів

Дослідження, проведені іноземними науковцями щодо різних аспектів державної фінансової політики, спрямованої на стимулювання інвестиційної активності, мають високу наукову та практичну цінність. Однак комплексний аналіз закордонного досвіду у цій сфері з метою адаптації провідних практик до вітчизняних умов залишається актуальним завданням для додаткового дослідження.

Вивчення досвіду формування та реалізації державної фінансової політики стимулювання інвестиційної діяльності в економічно розвинених країнах дозволило визначити вісім ключових характеристик, які доцільно врахувати в українській практиці:

1. У розвинених країнах стимулювання інвестицій відбувається навіть за умов економічної нестабільності, зокрема під час запобігання кризам і подолання їх наслідків.
2. Держава відіграє активну роль у підтримці інвестиційної активності.
3. Державна фінансова політика має як стимулюючий, так і стримуючий вплив на інвестиційну діяльність.
4. Ефективність фінансової політики базується на її науковій обґрунтованості та нормативному закріпленні.

5. Реалізація політики відбувається в умовах чіткої формалізації стратегічних пріоритетів.

6. Серед основних інструментів політики виділяють податкові пільги (інвестиційний податковий кредит, неоподатковувані резервні фонди для інвестицій, податкові знижки, амортизаційні пільги), пільгове кредитування та державне фінансування.

Для стимулювання інвестиційної активності в економічно розвинених країнах світу застосовується певні інструменти фінансової політики (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Аналіз застосування інструментів державної фінансової політики стимулювання інвестиційної активності в економічно розвинених країнах світу

Назва країни	Інструментарій					
	Інвестиційна податкова знижка	Інвестиційний податковий кредит	Неоподатковувані резервні фонди інвестиційного призначення	Прискорена амортизація	Державні інвестиції	Інвестиційні кредити
Австрія	-	-	+	+	+	+
Бельгія	+	-	+	+	+	+
Великобританія	+	-	+	+	+	+
Греція	-	-	+	+	+	+
Данія	+	-	+	+	+	+
Ірландія	-	+	+	+	+	+
Іспанія	+	+	+	+	+	+
Італія	+	-	+	+	+	+
Китай	+	+	+	+	+	+
Люксембург	-	+	+	+	+	+
Нідерланди	+	-	+	+	+	+
Німеччина	-	-	+	+	+	+
Португалія	+	+	+	+	+	+
США	+	+	+	+	+	+
Туреччина	-	+	+	+	+	+
Фінляндія	-	-	+	+	+	+
Франція	-	+	+	+	+	+
Швеція	-	-	+	+	+	+
Японія	+	+	+	+	+	+

Примітка. Джерело: розроблено автором на основі даних [7]

Ефективність використання податкових пільг перебуває під ретельним контролем.

Варто зазначити, що практичне впровадження провідного зарубіжного досвіду використання інструментів державної фінансової політики для стимулювання інвестиційної активності у вітчизняних умовах залишається недостатньо ефективним. Для формування таблиці використано результати досліджень науковців, які розглядають цю проблему. Детальну оцінку ефективності реалізації таких інструментів наведено в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Аналіз практичного застосування в Україні провідного зарубіжного досвіду державної фінансової політики стимулювання інвестиційної активності

Назва інструменту із зарубіжної практики	Держави, які використовують у практиці відповідний інструмент	Фактичний стан використання інструменту
Інвестиційна податкова знижка	Австралія, Австрія, Англія, Бельгія, Данія, Іспанія, Італія, Канада, Китай, Нідерланди, Німеччина, Південна, Корея, Португалія, США, Тайвань, Франція, Японія	Не використовується
Неоподатковувані резервні фонди інвестиційного призначення	Австрія, Англія, Бельгія, Греція, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Португалія, США, Фінляндія, Франція, Швеція	Не використовується
Інвестиційний податковий кредит	Англія, Ірландія, Іспанія, Канада, Китай, Люксембург, Португалія, Франція, Японія	Не використовується
Податкова амортизація	Австрія, Англія, Бельгія, Греція, Данія, Ірландія, Ірландія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Португалія, США, Фінляндія, Франція, Швеція, Японія	Використовується
Державні інвестиції	Австрія, Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Китай, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Португалія, США, Туреччина, Фінляндія, Франція, Швеція, Японія	Використовується неефективно
Інвестиційні кредити	Австрія, Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Китай, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Португалія, США, Туреччина, Фінляндія, Франція, Швеція, Японія	Використовується неефективно

Примітка. Джерело: складено автором з використанням [49]

Дослідження підходів іноземних країн до стимулювання інвестиційної діяльності через фіскальну політику свідчать про те, що системам оподаткування прибутку в економічно розвинених країнах притаманні певні спрощення. Ці спрощення спрямовані на зниження податкового навантаження на прибуток, що, своєю чергою, сприяє зростанню інвестицій [42, с. 135]. Зокрема, йдеться про ефективне використання податкових пільг, де одним із ключових принципів є забезпечення суворого контролю за їх наданням і застосуванням. У практиці провідних країн світу цей контроль здійснюється через концепцію податкових витрат (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Застосування концепції податкових витрат у системах оподаткування провідних країн

Назва країни	Рік практичного запровадження концепції податкових витрат бюджету
Австралія	1980
Австрія	1978
Іспанія	1978
Канада	1979
Нідерланди	1987
Німеччина	1959
США	1967
Франція	1980
Швеція	1979

Примітка. Джерело: складено автором з використанням [49]

Потрібно встановлювати ефективну взаємодію та комунікацію між бізнесом, державою і суспільством у процесі формування та реалізації державної фінансової політики, яка буде спрямована на стимулювання інвестиційної активності.

Дослідження іноземного досвіду формування та реалізації державної фінансової політики стимулювання інвестиційної активності дозволило виділити вісім ключових аспектів, які можуть бути ефективно впроваджені в Україні. Серед них:

- Економічно розвинені країни стимулюють інвестиційну діяльність навіть у періоди запобігання кризам та ліквідації їх наслідків.
- Держава відіграє активну роль у стимулюванні інвестиційної активності.
- Державна фінансова політика може мати як стимулюючий, так і обмежувальний вплив на інвестиційну діяльність.
- Політика базується на науковій обґрунтованості та нормативному регулюванні.
- Реалізація політики здійснюється з чіткою формалізацією стратегічних пріоритетів.
- Основними інструментами політики є податкові пільги (інвестиційний податковий кредит, неоподатковувані резервні фонди для інвестицій, податкова знижка, амортизаційні пільги), пільгове кредитування та державні інвестиції.
- За ефективністю застосування податкових пільг забезпечується суворий контроль.
- Встановлено ефективну комунікацію між державою, бізнесом та суспільством щодо формування та реалізації державної фінансової політики в цій сфері.

Отже, аналіз іноземного досвіду у формуванні та реалізації державної фінансової політики, спрямованої на стимулювання інвестиційної активності, дозволив виділити ключові аспекти, які доцільно адаптувати до українських реалій. Доведено, що у розвинених країнах інвестиційна діяльність стимулюється навіть під час запобігання кризам і подолання їх наслідків. Держава активно долучається до стимулювання інвестиційної активності. Обґрунтовано, що державна фінансова політика здатна мати як стимулюючий, так і обмежувальний вплив на інвестиційну діяльність. Зарубіжна інвестиційна політика базується на науковій обґрунтованості та нормативному регулюванні, а її реалізація здійснюється в умовах чіткої формалізації стратегічних пріоритетів. Основними інструментами цієї політики є податкові пільги (інвестиційний

податковий кредит, неоподатковувані резервні фонди для інвестицій, податкові знижки, амортизаційні пільги), пільгове кредитування та державні інвестиції. В розвинутих країнах забезпечується суворий контроль за ефективністю використання податкових пільг. В розвинутих країнах світу налагоджена продуктивна комунікація між державою, бізнесом та суспільством у процесі формування та реалізації державної фінансової політики стимулювання інвестицій.

Висновки до розділу 1

Глобалізація світової економіки значно активізувала міжнародні інвестиційні процеси, які стали основою для сталого розвитку світової економіки. Вони забезпечують систематичне оновлення і розширення виробничого капіталу, прискорюють науково-технічний прогрес, підвищують якість продукції, сприяють структурній перебудові суспільного виробництва та збалансованому розвитку економіки в умовах глобальних змін.

Визначено, що формуванню єдиного міжнародного інвестиційного простору сприяє функціонування системи інститутів міжнародного інвестування – як всесвітніх, так і регіональних. В умовах глобальних трансформацій міжнародне інвестування набуває якісно нового змісту. Воно базується на синергії інтересів транснаціональних корпорацій (ТНК), транснаціональних банків та країн, що призводить до утворення державно-транснаціонального капіталу. Цей процес дозволяє підвищити ефективність інвестування та посилити координацію дій економічних суб'єктів.

Проте, вільний рух капіталу, що має стимулювати розвиток виробничих сил, часто супроводжується негативними наслідками. Наприклад, замість інвестування у реальний сектор економіки зростає частка світового спекулятивного капіталу.

Більше того, діяльність міжнародних організацій, які формують економічну політику, нерідко орієнтована на інтереси провідних держав і може

суперечити інтересам окремих національних економік. Інвестиційна привабливість країн залишається ключовим критерієм вибору напрямів інвестування. Найефективнішими є ті напрями, які підвищують продуктивність праці та сприяють соціально-економічному розвитку.

Подальша інтеграція у світове господарство повинна враховувати особливості внутрішніх умов національної економіки, а також попит на продукцію на міжнародних ринках.

Такий підхід дозволить оптимально задовольнити потреби споживачів у товарах і послугах, сприяти суспільному відтворенню капіталу та посилити конкурентоспроможність національних економік. У підсумку, поєднання інтеграції у світове господарство з дотриманням балансу національних інтересів сприятиме стійкому економічному розвитку та посиленню ефективності міжнародного інвестування.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

2.1. Оцінка динаміки міжнародної інвестиційної діяльності в Україні

Складна економічна ситуація в Україні, що погіршується через військові дії, робить питання залучення іноземних інвестицій особливо важливим. Економічні умови значною мірою визначають можливості країни для післявоєнної відбудови. Відомо, що інвестиційні рішення приймаються на основі балансу між ризиками та очікуваними прибутками.

Прямі іноземні інвестиції є важливим індикатором участі країн у світовій економіці та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. Останні дослідження свідчать, що інтерес іноземних інвесторів до України поступово зменшується (рис. 2.1).

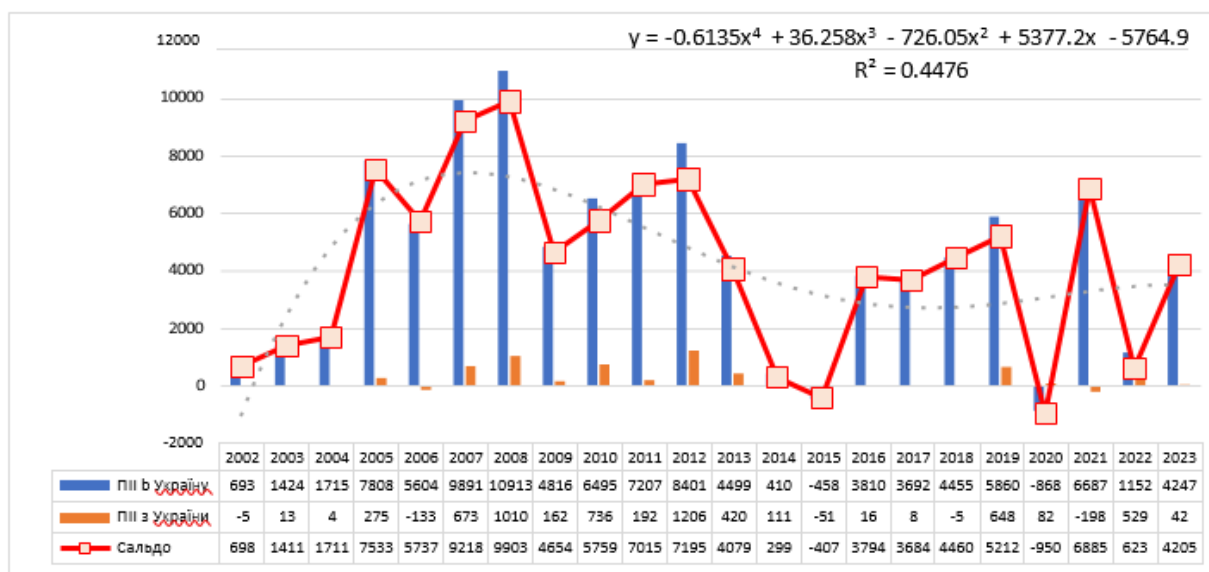

Рис. 2.1. Прямі іноземні інвестиції в Україні за 2002-2023 рр., млн дол.

Примітка. Джерело: складено автором з використанням [7; 8]

Згідно з даними рис. 2.1, спостерігається чітка тенденція до поступового зростання інвестиційної активності іноземних інвесторів з 2002 до 2008 року. У 2008 році рівень іноземних інвестицій, який склав майже 11 мільярдів доларів, став історичним рекордом за весь досліджуваний період. Однак після цього

відбулося дворазове зменшення обсягів інвестицій через світову фінансову кризу, що стало новим етапом для відновлення іноземних інвестицій у 2008–2012 роках. Починаючи з 2013 року, через військовий конфлікт на території України, спостерігається різке падіння інвестицій, яке триває до 2015 року. У 2020 році було зафіксовано негативні показники іноземних інвестицій, зумовлені наслідками пандемії COVID-19 та поступовим відновленням глобального бізнес-середовища. У 2022 році, через війну, іноземні інвестори значно скоротили обсяги своїх інвестицій, знизивши їх до 1152 мільйонів доларів.

За даними Національного банку, у 2023 році приплив прямих іноземних інвестицій в Україну становив 4247 мільйонів доларів, що у 7,6 разів більше, ніж у 2022 році, але на 42% менше, ніж у 2021 році. Проте важко говорити про справжнє відновлення інвестування з-за кордону, оскільки основний приплив капіталу забезпечує бізнес, який реінвестує отриманий прибуток. Запас або накопичення прямих іноземних інвестицій на початок 2024 року склав 55,2 мільярда доларів, що на 6,3% більше, ніж на початок 2023 року, але на 16,5% менше, ніж на початок 2022 року.

За даними податкового комітету Верховної Ради, обсяги накопичених прямих іноземних інвестицій у порівнянні з іншими країнами Центральної та Східної Європи залишаються на низькому рівні (рис. 2.2).

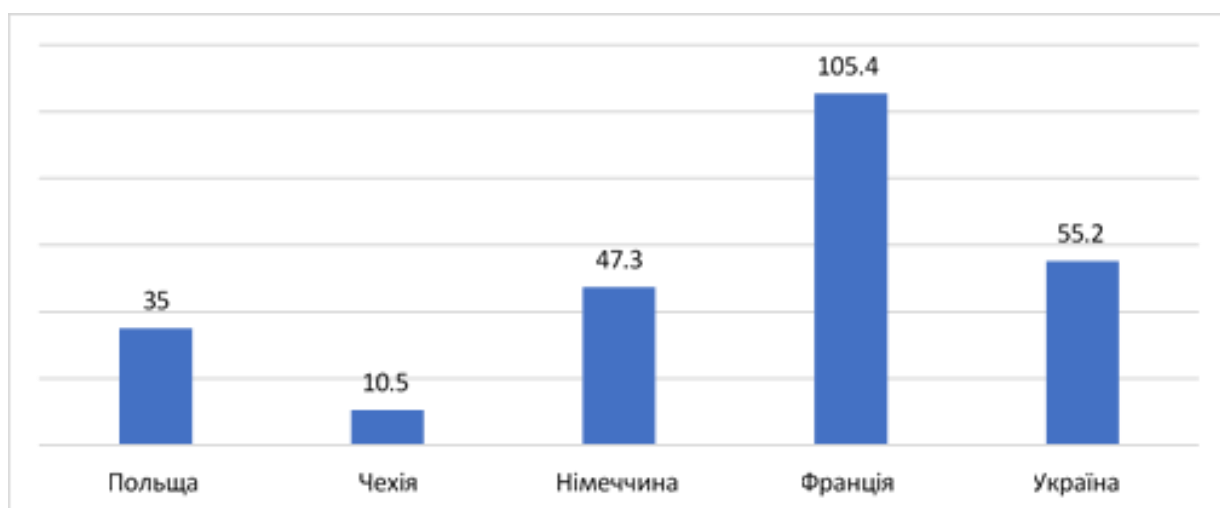

Рис. 2.2. Запас (накопичення) ПІІ за країнами у 2023 р., млрд дол.

Примітка. Джерело: складено автором з використанням [7; 8]

Щодо структури накопичених інвестицій в Україні, то за підсумками 2023 року 67,2% з них становлять інвестиції в капітал компаній та підприємств, а близько 32,8% — інвестиції в боргові інструменти.

Отже, обсяг прямих іноземних інвестицій в Україні залишається низьким. Ці інвестиції не здатні вирішити накопичені проблеми в економіці, які, насамперед, пов'язані із сировинною орієнтацією та галузевою неефективністю. На відміну від розвинутих країн, що мають сучасні технології та інфраструктуру, країнам з перехідною економікою, до яких належить Україна, необхідно вкладати більше ресурсів у формування та розвиток таких елементів.

Порівнюючи динаміку прямих іноземних інвестицій в Україні за 2008–2023 роки з Індексом інвестиційної привабливості України, який розраховується Європейською Бізнес Асоціацією, можна помітити, що тенденції цих показників є майже синхронними за досліджуваний період (рис. 2.3).

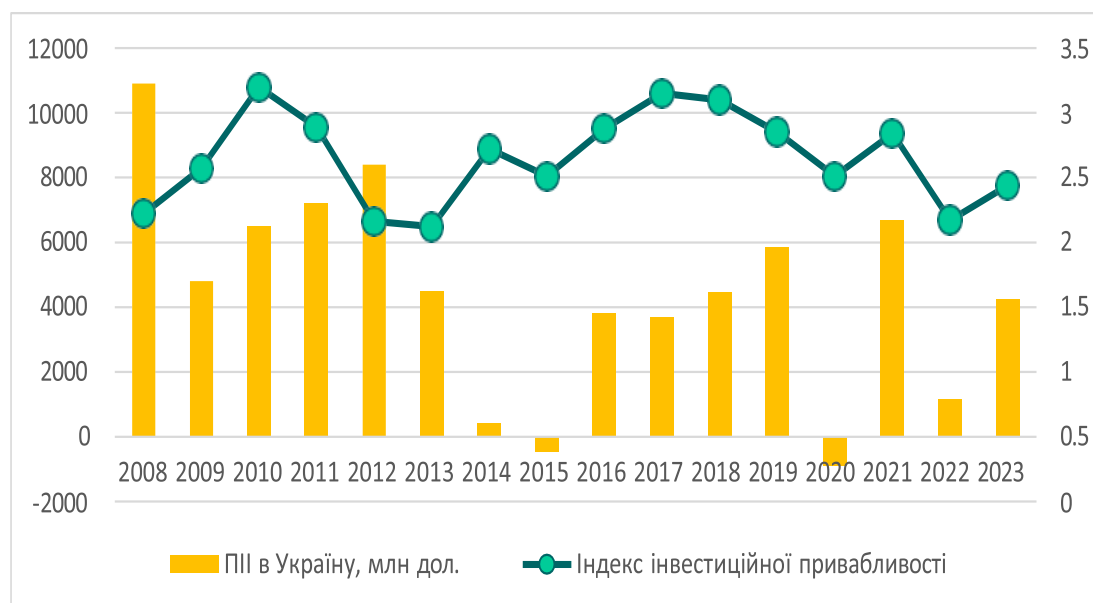

Рис. 2.3. Індекс інвестиційної привабливості України за період 2008-2023 рр.

Примітка. Джерело: складено автором з використанням [7; 8]

Згідно зі статистикою Національного банку України, основними інвесторами для України в період з 2002 по 2023 роки були країни, такі як Кіпр, Німеччина, Нідерланди та Великобританія (рис. 2.4).

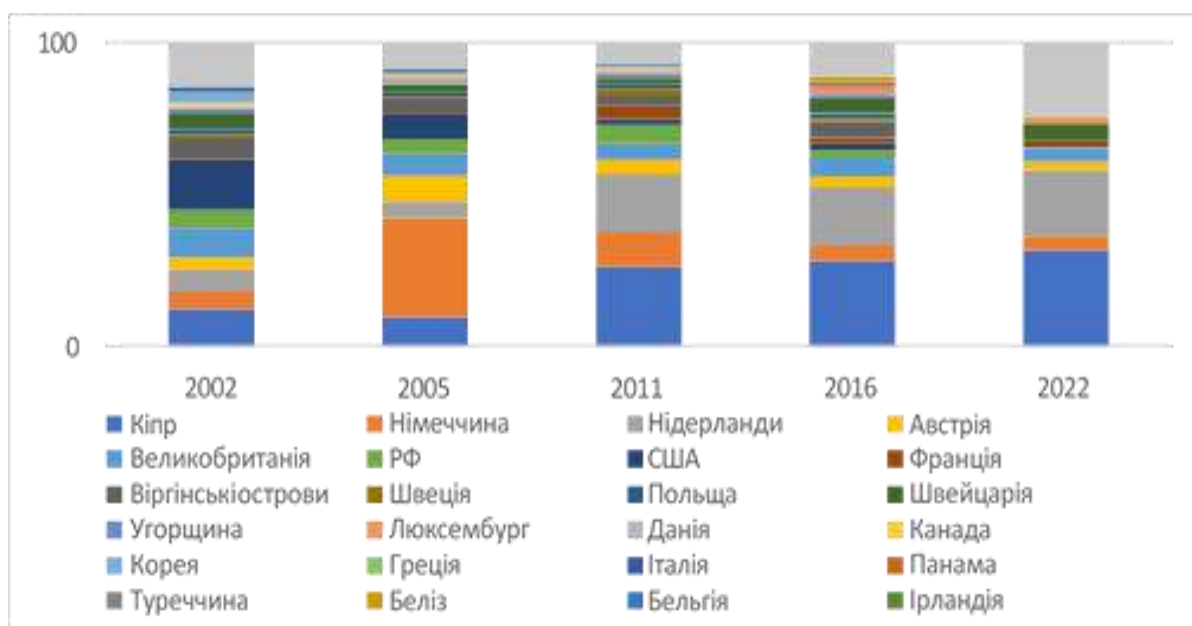

Рис. 2.4. Структура прямих іноземних інвестицій в Україну за країнами походження за 2002-2022 роки, %

Примітка. Джерело: складено автором з використанням [7; 8]

Згідно з даними, представленими на рис. 2.4, серед великих інвесторів економіки України присутні офшорні юрисдикції, такі як Кіпр, Нідерланди та Віргінські острови. Інвестиції з офшорних країн мають негативний вплив на економіку України, оскільки вони можуть призводити до відтоку капіталу, що, в свою чергу, зменшує податкові надходження до бюджету. У період 2022-2023 років основними іноземними інвесторами в корпоративному секторі стали компанії (бренди), що вже мали потужності в Україні до повномасштабного вторгнення Росії. Серед них: Carlsberg, Cersanit, Kronospan, Laude, Nestle, Phillip Morris, Velux. Більшість цих міжнародних корпорацій інвестували кошти в релокацію виробництва, ремонт пошкоджених об'єктів і соціальні проекти. Зазначені компанії активно користувалися послугами "інвестняні" — Офісу з залучення та підтримки інвестицій (UkraineInvest) [6].

Також низка корпорацій оголосила про наміри реінвестувати кошти в Україну для підтримки своїх активів, серед яких: ArcelorMittal, Bayer, CRH, Fixit, Kingspan, Onur Group, Unilever (рис. 2.5).

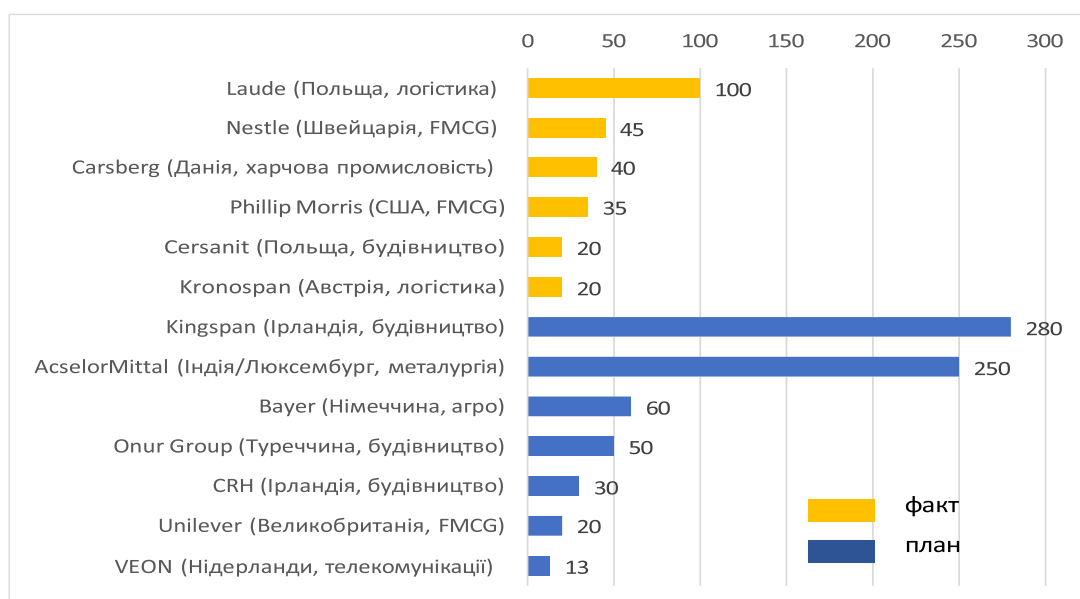

Рис. 2.5. Реінвестиції в Україну з початку воєнного стану, млн дол.

Примітка. Джерело: складено автором з використанням [7; 8]

Іноземні інвестиції в умовах війни набули специфічного характеру, де реінвестиції стали важливим інструментом підтримки діючих активів. Основними реінвесторами виступають корпорації, які намагаються зберегти свої виробничі потужності, відновити пошкоджені об'єкти чи забезпечити стабільність операційної діяльності в умовах воєнних ризиків.

Щодо галузевої структури прямих іноземних інвестицій, найбільша частка припадає на промисловість — понад 30 %. Це свідчить про значну зацікавленість іноземних інвесторів у промисловому секторі як базовому для української економіки.

На другому місці — сільське, лісове та рибне господарство із часткою 12,6 %, що обумовлено аграрною спрямованістю економіки України.

Третє місце займають транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність із часткою 12,1 %, що свідчить про важливість логістичної інфраструктури та її потенціал для розвитку в умовах війни та післявоєнного відновлення.

На рис. 2.6. представлено розподіл іноземних інвестицій за секторами економіки України.

Рис. 2.6. Структура прямих іноземних інвестицій в економіці України за видами економічної діяльності у 2022 р., %

Примітка. Джерело: складено автором з використанням [7; 8]

Розподіл іноземних інвестицій у 2022 році демонструє значний інтерес до промисловості, яка залишається ключовою галуззю для економічного розвитку України, а також до сільського господарства, транспорту та логістики. Ці галузі відіграють центральну роль у формуванні експортного потенціалу країни та забезпеченні її внутрішньої стабільності.

Іноземні інвестори мають критично важливе значення для післявоєнної відбудови України. За оцінками Світового банку, для відновлення інфраструктури, зруйнованої внаслідок воєнних дій, потрібно залучити близько 486 млрд дол. США протягом наступних десяти років (рис. 2.7).

Ця оцінка підкреслює масштабність завдання та важливість залучення довгострокових інвестицій для забезпечення сталого економічного зростання України у майбутньому.

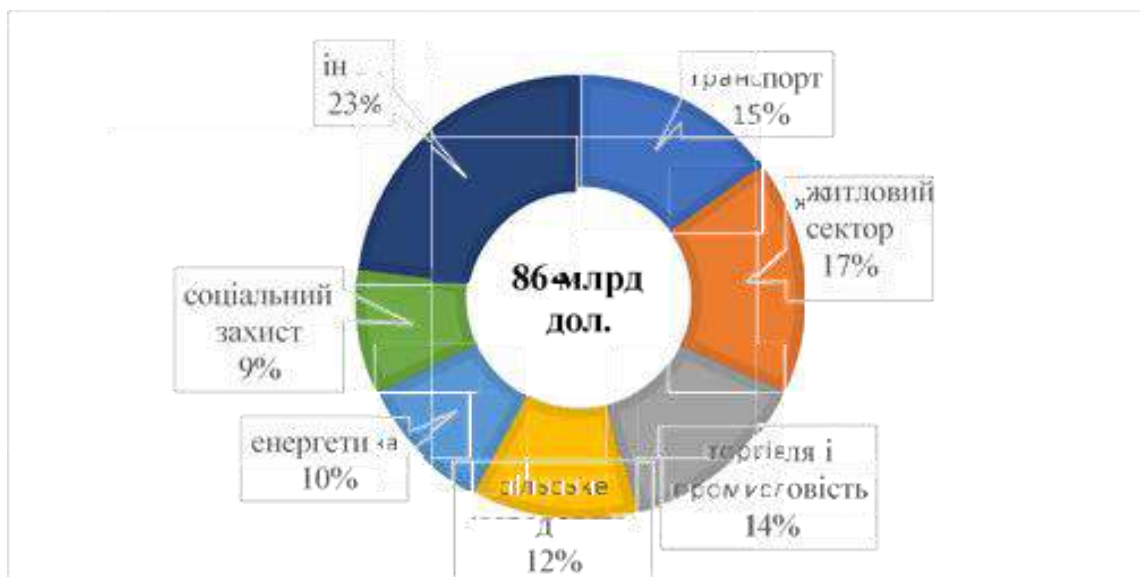

Рис. 2.7. Потреби України у коштах на повосенну відбудову за 2024-2034 рр., %

Примітка. Джерело: складено автором з використанням [7; 8]

Оцінка Світового банку щодо фінансових потреб для відбудови зруйнованої інфраструктури України підкреслює величезний масштаб необхідних інвестицій, що кратно перевищують ВВП країни. У зв'язку з цим залучення приватного капіталу стає ключовим елементом вирішення цієї задачі. Хоча іноземні інвестиції продовжують надходити навіть в умовах війни [7], їх обсяг поки що не може повністю задовольнити економічні потреби країни.

Дослідження тенденцій прямих іноземних інвестицій в Україні дозволило виявити сильні та слабкі сторони, можливості та загрози залучення іноземного капіталу. Це сприяє формуванню ефективної політики для розвитку інвестиційного середовища (табл. 2.1).

Перевагами є:

- Залучення прямих іноземних інвестицій сприяє розвитку ключових секторів економіки.
- Можливість використовувати міжнародний капітал для модернізації інфраструктури.
- Підвищення технологічного рівня через співпрацю з міжнародними компаніями.

Таблиця 2.1

SWOT-аналіз прямих іноземних інвестицій в Україні

<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
<ul style="list-style-type: none"> - нові виробничі потужності та робочі місця; - вихід на зовнішні ринки; - модернізація виробництв; - розширення та диверсифікація експортного потенціалу; - покращення діяльності малого та середнього бізнесу; - вдосконалення конкурентного середовища; - переймання закордонного досвіду і навичок у сфері управління 	<ul style="list-style-type: none"> - витіснення з ринку вітчизняних товаровиробників; - перехід прибутків до іноземних інвесторів; - зростання залежності від іноземного капіталу; - видобуток та експлуатація місцевого природного ресурсу; - пристосування структури економіки до інтересів інвестора; - зникнення частки вітчизняних розробок; - виникнення дефіциту платінного балансу
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
<ul style="list-style-type: none"> - надання гарантій швидких, прозорих і релевантних відповідей від зацікавлених державних структур; - укладання угоди з МІГА про запуск механізму страхування інвестицій під час бойових дій; - укладання угоди з СС, Норвегією, Швейцарією, Європейським інвестиційним банком щодо приватного страхування воєнних ризиків; - включення логістичних шляхів до індикативних мап ТЕН-Т; - надання державної підтримки інвестиційних проєктів із значними інвестиціями; - створення електронної платформи «Advantage Ukraine» з представленими інвестиційними проєктами; - обрання євроінтеграційного курсу 	<ul style="list-style-type: none"> - загроза знищення, пошкодження чи захоплення активів; - зростання інфляції, зникнення купівельної спроможності населення та конкурентоспроможності національних підприємств; - проблеми нестачі робочої сили, пов'язана з фізичною втратою населення внаслідок війни та високого рівня міграції, неспроможність відкриття нових проєктів; - скорочення транзитних можливостей, порушення міжнародної логістики; - нестабільне податкове законодавство; - високий рівень корупції та бюрократії; - відсутність чіткого стратегічного управління щодо сфер залучення інвестицій з боку держави, неефективність використання залучених коштів

Примітка. Джерело: розроблено автором

Отже, загрозами є:

- високий рівень ризиків, пов'язаних із військовими діями, відлякує нових інвесторів;
- можливий відтік капіталу через нестабільну політичну ситуацію;
- низький рівень правового захисту інвесторів.

Можливостями є:

- інвестиції в інноваційні сектори, такі як ІТ і зелена енергетика;
- залучення інвесторів для відбудови інфраструктури;
- підвищення привабливості країни через створення сприятливого інвестиційного клімату.

Отже, незважаючи на позитивну динаміку у 2023 році (зростання ПІІ у 7,6 разів порівняно з 2022 роком), обсяги залишаються значно нижчими, ніж у попередні роки.

Близько 67,2% іноземних інвестицій спрямовано в капітал компаній і підприємств, тоді як 32,8% складають боргові інструменти.

У порівнянні з країнами Центральної та Східної Європи, накопичені обсяги ПІІ в Україні залишаються на низькому рівні, що підкреслює необхідність посилення заходів із залучення інвесторів.

Ці висновки свідчать про необхідність розробки комплексної стратегії для підвищення інвестиційної привабливості України та реалізації її потенціалу як перспективного напрямку для міжнародного капіталу.

Виявлено синхронність тенденцій між динамікою прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україні за 2019-2023 рр. та Індексом інвестиційної привабливості, що підтверджує взаємозалежність інвестиційного клімату та залучення капіталу. Основні інвестори для України за останні роки — Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Великобританія. Їх лідерство зумовлено як геоекономічними факторами, так і специфікою структури інвестицій (включаючи офшорний капітал). У період 2022–2023 рр. основними інвесторами виступали міжнародні корпорації, які вже діяли в Україні до початку повномасштабного вторгнення РФ. Значна частина інвестицій була спрямована на: релокацію виробництва; ремонт пошкодженої інфраструктури; соціальні проекти.

Серед компаній, що реінвестують в Україну: ArcelorMittal, Bayer, CRH, Fixit, Kingspan, Onur Group, Unilever. Вони відіграють ключову роль у підтримці економічної стабільності.

Стратегічна роль інвесторів у післявоєнній відбудові: Оцінка потреб у відбудові інфраструктури — мінімум 486 млрд дол. США (за даними Світового банку). Участь приватного капіталу та міжнародних партнерів є вирішальною для реалізації масштабних проєктів.

Проведений SWOT-аналіз дозволив виявити переваги та можливості: Модернізація інфраструктури та технологій. Залучення інвестицій для розвитку перспективних галузей (ІТ, зелена енергетика). Загрози та виклики: Високий ризик інвестування через війну та політичну нестабільність. Низький рівень правового захисту та тривалий відтік капіталу через офшорні схеми. Ці результати вказують на необхідність розробки комплексної політики для залучення інвестицій та підтримки стабільного розвитку української економіки.

2.2. Аналіз розвитку міжнародного інвестування в умовах глобальної економіки

Нестабільність світової економіки та циклічність фінансових криз підкреслюють потребу у формуванні ефективної системи управління інвестиційною діяльністю, а також у вдосконаленні підходів до аналізу та оцінки інвестиційної привабливості різних країн. Проблема залучення іноземних інвестицій є особливо актуальною для світової спільноти, зокрема для країн із перехідною економікою та держав, що розвиваються, які перебувають у процесі трансформаційних змін. Розглянемо ключові економічні показники, їх динаміку та перспективи, які визначають потенціал країн для залучення іноземного капіталу (табл. 2.2).

Економічна нестабільність і політична невизначеність у різних регіонах світу створюють умови, за яких світова економіка не може повернутися до докризового рівня. Позитивні зміни, що спостерігалися у 2021 році, не отримали стійкого продовження. Аналіз динаміки ключових економічних показників світової економіки показав зростання абсолютних значень валового внутрішнього продукту (ВВП) та прямих іноземних інвестицій (ПІІ), проте

темпи їх зростання демонструють поступове уповільнення. Показники темпів зростання ВВП, експорту та імпорту, характерні для докризового періоду 2020–2021 років, не були досягнуті.

Таблиця 2.2

**Динаміка ключових економічних показників
світової економіки, 2013-2022 рр.**

Показники / роки	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ВВП, трлн. дол.	47,2	51,2	57,6	63,1	59,9	65,4	72,4	73,7	75,6	77,5
Темпи зростання ВВП, %	3,6	4,13	3,97	1,49	-2,01	4,09	2,8	2,18	2,28	2,48
Темпи зростання ПІІ, %	1,36	1,50	1,34	0,80	0,80	1,12	1,18	0,90	1,05	0,84
ПІІ/ВВП, %	1,57	1,96	2,72	3,25	2,36	1,98	2,03	2,16	1,90	1,94
Споживчі цінові індекси	100.0	103.0	106.2	111.3	112.9	116.0	120.5	124.1	127.4	130.6
Темпи зростання експорту, %	13,86	15,48	15,61	15,18	-22,25	21,87	19,85	0,86	2,48	0,26
Темпи зростання імпорту, %	13,7	14,64	15,17	15,73	-22,94	21,52	19,42	1,17	1,65	0,25

Примітка. Джерело: розраховано автором на основі даних [7]

Процеси транснаціоналізації та глобалізації світової економіки, на нашу думку, сприяли захисту ПІІ від значних коливань на ринку міжнародного інвестування (рис. 2.8).

Посилився вплив зовнішніх факторів на розвиток національних економік. Серед них можна виділити стан світових ринків товарів, послуг і факторів виробництва, глобальну конкуренцію, а також економічну політику ключових суб'єктів світових економічних процесів, таких як держави, регіональні інтеграційні угруповання, міжнародні організації та транснаціональні корпорації.

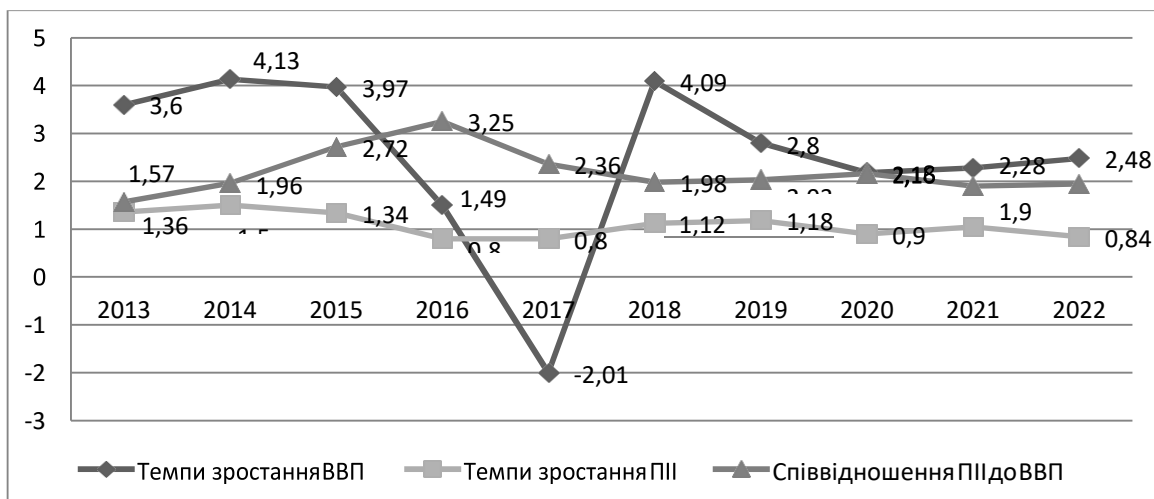

Рис. 2.8. Темпи зростання ВВП та ПІІ у світовій економіці у 2013-2023 рр., %

Примітка. Джерело: розраховано автором на основі даних [7]

Пріоритетним напрямом міжнародного інвестування є залучення прямих іноземних інвестицій. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується глобалізацією ринків капіталу, що супроводжується збільшенням диспропорцій у розподілі накопичених інвестиційних ресурсів. Масштаби та швидкість залучення інвестицій, а також їхній вплив на економіку приймаючих країн, значною мірою залежать від ефективності реалізації оптимальної інвестиційної політики.

Попри те, що прямі іноземні інвестиції (ПІІ) сприяють прискоренню економічної активності приймаючої країни через трансфер технологій, інтеграцію національних ринків у світову економіку та впровадження передових практик управління, залишається актуальним питання реалізації ефективної політики щодо їх залучення.

Упродовж останніх десятиліть спостерігається значне зростання обсягів вивезення капіталу, що пояснюється низкою факторів: кількісними та якісними змінами у міжнародному розподілі праці, які включають розвиток виробничої та науково-технічної кооперації; формуванням і зміцненням регіональної інтеграції, яка стимулює міждержавний перелив капіталу; прискоренням економічного розвитку та науково-технічного прогресу, що підвищує попит на капітал.

Інші важливі чинники включають наявність дешевої робочої сили, що стимулює перенесення виробництв у країни, що розвиваються, для зниження витрат; інвестиції у видобувні галузі за кордоном для забезпечення стабільного постачання сировини; можливість уникнення митних зборів при експорті шляхом вкладень в обробну промисловість; перенесення виробництв до країн з менш суворими екологічними нормами; а також прагнення країн, що розвиваються, отримати економічний поштовх і покращити соціально-економічний стан.

Хоча розвинуті країни залишаються лідерами в інвестиційному розвитку, географія ПІІ суттєво змінилася на користь країн, що розвиваються (табл. 2.3). Починаючи з початку ХХІ століття, частка розвинених країн у світовому обсязі ПІІ зменшилася на 10%.

Таблиця 2.3

Обсяги припливу ПІІ по країнам світу за період 1970-2023 рр., млн. дол.

Країни	1 хвиля 1970- 1985	Питома вага, %	2 хвиля 1986- 2000	Пито- ма вага, %	3 хвиля 2001- 2023	Питома вага, %	За період 1970-2023 рр.	Пито ма вага, %
Світ, млн. дол. США	582714	100,0	5925842	100,0	16370279	100,0	22878835	100,0
Розвинуті країни	418638	71,8	4399410	74,2	9169293	56,0	13987341	61,1
Країни, що розвиваються	164015	28,1	1480285	25,0	6364818	38,9	8009118	35,0
Країни з перехідною економікою	62	0,01	46148	0,78	836170	5,11	882380	3,86

Примітка. Джерело: розраховано автором на основі даних [7]

Розвиток міжнародного інвестування в умовах глобальних трансформацій проходить через складні періоди перерозподілу припливу ПІІ між розвинутими країнами (зменшення питомої ваги з 72% до 56%) та країнами, що розвиваються (збільшення з 28% до 38,9%) (рис. 2.9).

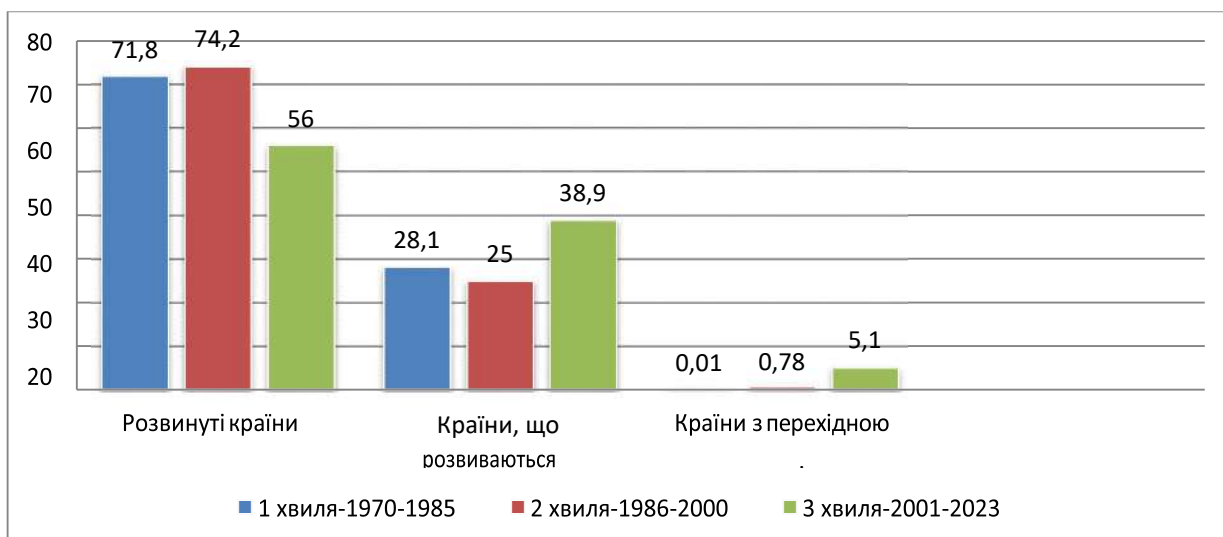

Рис. 2.9. Питома вага припливу ПІ по розвинутим країнам, країнам, що розвиваються та країнам з перехідною економікою за глобальними інвестиційними хвилями, в 1970-2023 рр., %

Примітка. Джерело: розраховано автором на основі даних [7]

За період з 1970-2023 роках в розвинуті країни надійшло 61,1% прямих іноземних інвестицій (рис. 2.10).

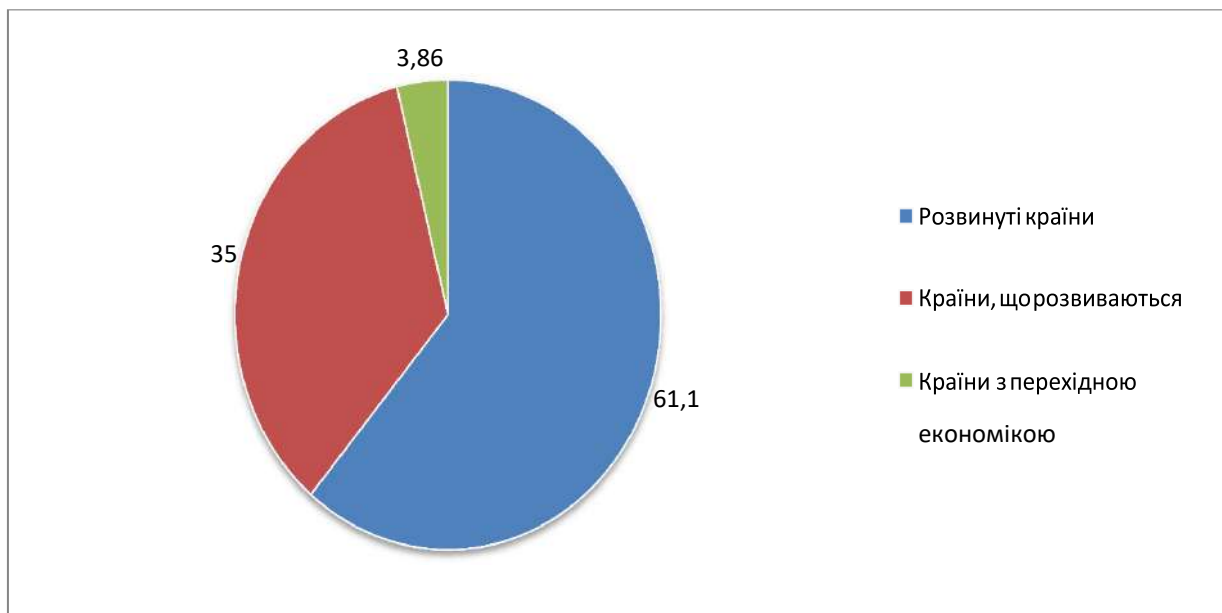

Рис. 2.10. Питома вага розвинутих країн, країн, що розвиваються та країн з перехідною економікою в припливі ПІ за глобальними інвестиційними хвилями, в 1970-2023 рр., %

Примітка. Джерело: розраховано автором на основі даних [7]

Еволюція міжнародного інвестування під впливом глобальних трансформацій може бути розділена на три хвилі, кожна з яких охоплює період приблизно в 15 років.

На сучасному етапі розвитку глобальної економіки, коли переміщення фінансових потоків більше не обмежується ані національними кордонами, ані міжнародними інституціями, Сполучені Штати залишаються беззаперечним лідером у залученні іноземного капіталу. Вони також відіграють ключову роль у процесах світової лібералізації, зокрема у фінансовій сфері (табл. 2.4).

Водночас спостерігається зміна парадигми інвестиційних процесів: домінуючим мотивом іноземного інвестування стає прагнення до зміцнення самодостатності європейських національних економік.

Попри нестабільність, третя хвиля інвестиційного розвитку ознаменувалася суттєвим зростанням припливу прямих іноземних інвестицій (ПІІ), який досяг 16 370 млрд доларів, що значно перевищує показники перших двох хвиль, які разом становили 6 508,5 млрд доларів (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Обсяги припливу ПІІ по регіонам світу за період 1970-2023 рр., млн. дол.

Країни	1 хвиля 1970-1985	Питома вага, %	2 хвиля 1986-2000	Питома вага, %	3 хвиля 2001-2023	Питома вага, %
Світ (млн. дол.)	582714	100,0	5925842	100,0	16370279	100,0
Америка	257400	44,2	2170581	36,6	5148860	31,5
Азія	82505	14,2	975394	16,5	4614346	28,2
Європа	196927	33,8	2626765	44,3	6235355	38,1
Інші	45882	7,9	153102	2,6	371718	2,3

Примітка. Джерело: розраховано автором на основі даних [7]

США залишаються провідним реципієнтом іноземних інвестицій у світі, що забезпечує їм змогу протягом тривалого часу фінансувати дефіцит державного бюджету за рахунок капіталу з інших країн. Така практика водночас послаблює інвестиційний потенціал економік-донаторів.

Для країн Європейського Союзу сучасні умови створюють можливості для покращення міжнародної інвестиційної позиції через процеси глобального

перерозподілу капіталу. Ці процеси нині відбуваються в умовах глобалізації, супроводжуючись локальними, регіональними та світовими кризами.

У цьому контексті європейська економіка демонструє вищу стійкість у порівнянні з іншими регіонами світу, що підвищує її привабливість для стратегічних інвесторів (рис. 2.11).

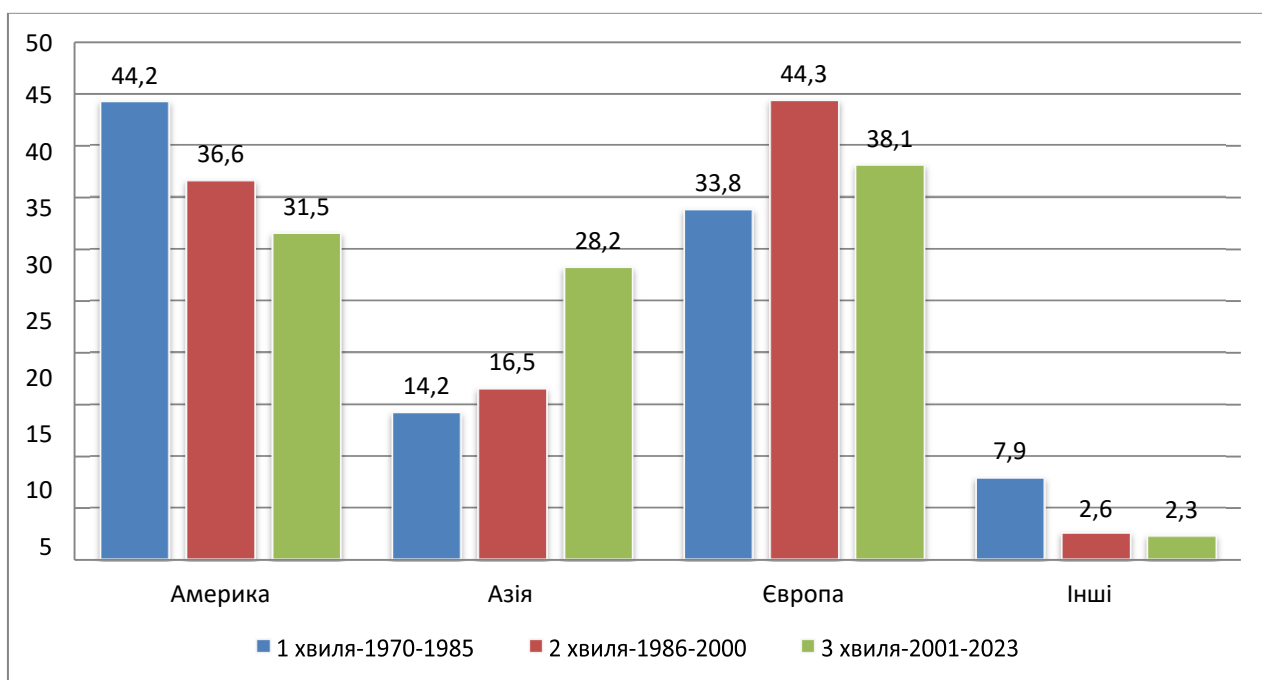

Рис. 2.11. Питома вага регіонів світу у загальному обсязі припливу ПІІ за глобальними інвестиційними хвилями у 1970-2023 рр., %

Примітка. Джерело: розраховано автором на основі даних [7]

Внутрішньоєвропейські інвестиційні процеси, разом із динамікою глобального інвестиційного середовища, актуалізують необхідність дослідження механізмів посилення міжнародної інвестиційної конкурентоспроможності країн ЄС. Розрахунок індексу припливу прямих іноземних інвестицій (ПІІ) за 2013-2023 роки для різних груп країн дає змогу оцінити їхню інвестиційну привабливість і виявити регіони, що демонструють стійке зростання в залученні ПІІ.

У результаті аналізу динаміки індексу припливу ПІІ встановлено, що:

1. Розвинуті країни:

- Інвестиційна активність у розвинутих країнах знижувалася протягом останнього десятиліття. Це пояснюється високим рівнем насичення ринку, жорсткими екологічними нормами, а також зростаючою конкуренцією з боку країн, що розвиваються.
- Однак, окремі країни з ліберальними умовами для інвесторів і розвинутими фінансовими центрами продовжують залучати значні обсяги капіталу.

Таблиця 2.5

Індекс ЮНКТАД для розвинутих країн світу

Країни /роки	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	ЮНК ТАД – індекс
Розвинуті країни											
Бельгія	4,52	5,27	6,09	-1,00	7,81	6,17	6,86	0,98	2,30	-0,59	3,02
Німеччина	0,85	0,68	0,72	0,09	0,35	0,95	0,83	0,30	0,25	0,03	0,43
Іспанія	1,10	0,89	1,34	1,99	0,35	1,37	0,88	1,00	1,54	1,03	1,06
Сполучене Королівство	3,88	2,12	1,89	1,42	1,98	1,21	0,75	1,19	0,92	1,54	1,52
Австралія	-1,89	1,18	1,29	1,88	1,58	1,39	1,72	1,86	1,83	2,22	1,56
Канада	1,12	1,69	2,47	1,69	0,84	0,87	1,03	1,13	1,98	1,90	1,38
Сполучені штати	0,40	0,62	0,46	0,88	0,50	0,65	0,68	0,55	0,71	0,33	0,56
Країни, що розвиваються											
Китай	1,61	0,96	0,73	1,01	0,94	0,95	0,78	0,77	0,70	0,80	0,90
Гонконг	9,55	7,94	8,49	11,27	13,09	15,20	17,99	14,04	13,98	22,55	12,76
Сінгапур	7,34	9,29	8,24	2,72	6,32	11,63	8,16	10,47	11,30	14,14	8,29
Бразилія	0,87	0,63	0,78	1,15	0,81	1,11	1,25	1,52	1,47	1,79	1,08
Індія	0,46	0,79	0,65	1,54	1,34	0,79	0,87	0,67	0,75	1,06	0,84
Країни з перехідною економікою											
Казахстан	0,18	2,85	3,26	4,55	5,80	3,84	3,44	3,44	2,35	2,94	2,59
Російська Федерація	1,03	1,39	1,32	1,91	1,51	1,39	1,34	1,32	1,70	0,71	1,32
Туркменістан	1,50	1,65	1,42	2,50	11,37	8,08	5,37	4,68	3,79	4,08	3,55
Україна	4,45	1,84	2,05	2,46	2,00	2,27	1,97	2,42	1,23	0,19	1,71
Азербайджан	6,46	-1,02	-4,42	0,01	0,54	0,52	1,03	1,51	1,84	3,77	1,01

Примітка. Джерело: розраховано автором на основі даних [7]

Таблиця надає детальний огляд змін індексу припливу ІІІ у трьох групах країн за останні 10 років, що дозволяє зробити висновок про переваги та виклики

кожної категорії.

Стабільність економічного розвитку дійсно є ключовим фактором, який забезпечує стабільне залучення іноземних інвестицій. Результати розрахунку середньої геометричної індексу стану припливу прямих іноземних інвестицій (ПІІ) за десять років дозволили класифікувати країни на три основні категорії за їх інвестиційною привабливістю:

1. Високоінвестиційно привабливі країни:

- Характеризуються стабільною економікою, прогнозованим законодавством і розвиненою фінансовою інфраструктурою.
- Мають середній індекс припливу ПІІ значно вищий за одиницю, що свідчить про переваги для міжнародних інвесторів (наприклад, США, Німеччина, Китай).

2. Країни із середнім рівнем інвестиційної привабливості:

- Демонструють певний рівень економічної стабільності, проте їхній індекс припливу ПІІ коливається близько до одиниці.
- Це країни, які розвиваються, що мають перспективи для залучення іноземного капіталу за рахунок модернізації інфраструктури та покращення бізнес-клімату (наприклад, Індія, Бразилія, Мексика).

3. Країни з низьким рівнем інвестиційної привабливості:

- Відзначаються високими ризиками, нестабільною економічною ситуацією або політичними конфліктами.
- Середній індекс припливу ПІІ нижче одиниці, що свідчить про низьку зацікавленість з боку іноземних інвесторів (наприклад, деякі країни Африки чи Південної Азії).

Рисунок 2.12 відображає класифікацію країн за рівнем інвестиційної привабливості та розподіл цих категорій залежно від середньої геометричної індексу припливу ПІІ за десятиріччя.

Категорія 1 — країни з високим індексом інвестиційної привабливості: Гонконг (12,80), Сінгапур (8,29), Туркменістан (3,55), Бельгія (3,02), Казахстан (2,59).

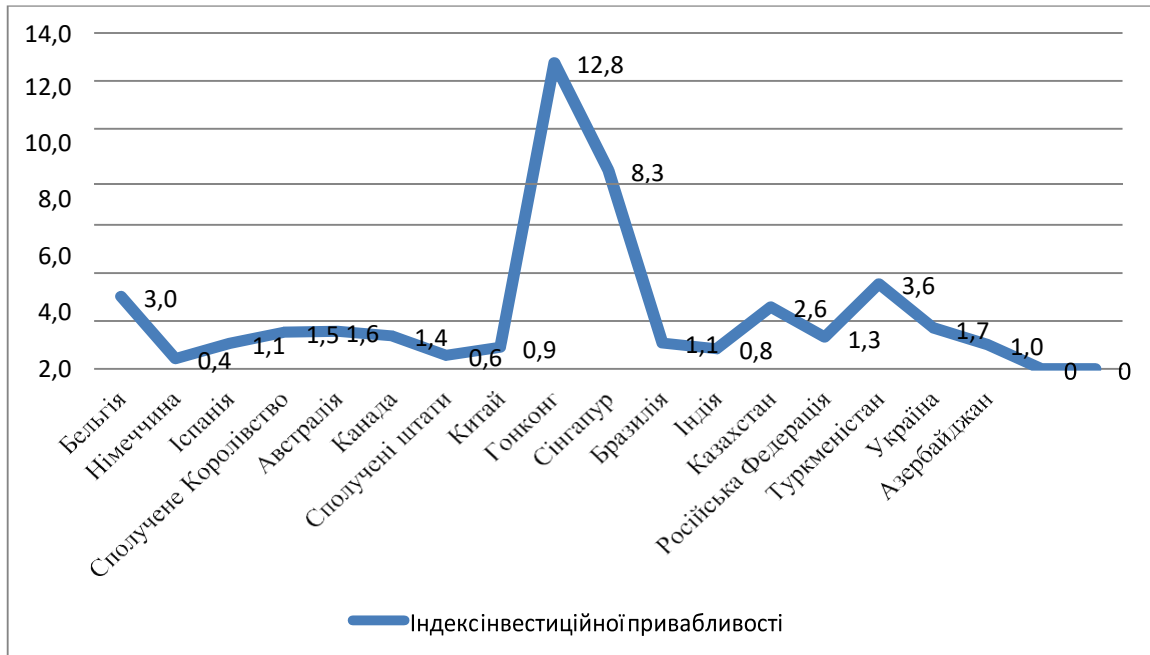

Рис. 2.12. Середній показник індексу інвестиційної привабливості країн світової економіки в 2023 рр.

Примітка. Джерело: розраховано автором на основі даних [7]

Категорія 2 — країни, що є інвестиційно привабливими, але чутливими до кризових явищ: Україна (1,7), Австралія (1,56), Сполучене Королівство (1,52), Канада (1,38), Російська Федерація (1,32), Бразилія (1,08), Іспанія (1,06), Азербайджан (1,01).

Категорія 3 — країни з менш привабливим інвестиційним ринком: Китай (0,90), Індія (0,84), Сполучені Штати (0,56), Німеччина (0,43).

Зазначимо, що рейтинг України в глобальному інвестиційному середовищі, відповідно до нашої класифікації, ставить її в категорію країн з інвестиційною привабливістю, чутливих до кризових ситуацій, а згідно з класифікацією ЮНКТАД — до країн з перехідною економікою. Це підтверджує, що Україна має значний потенціал внутрішнього ринку.

Статистична оцінка узгодженості інтересів учасників іноземного інвестування дозволяє об'єктивно визначити існуючі проблеми та розробити стратегії для вдосконалення інвестиційної політики, підвищення привабливості

країни для інвесторів і покращення ефективності інвестування в різних секторах економіки.

Сучасним викликом є розробка комплексної оцінки інвестиційної привабливості економік країн. Це повинно стати науковою основою стратегії залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в умовах глобалізації. Індекс ПІІ ЮНКТАД дає можливість оцінити відносні успіхи країн у залученні інвестицій, хоча він не вимірює всі фактори, що сприяють цьому процесу.

Для аналізу інвестиційної привабливості розробляється багатофакторна економетрична модель, яка враховує ключові фактори, що визначають успіх країни в залученні інвестицій. Основними індикаторами соціально-економічного розвитку є п'ять основних індексів, які характеризують інвестиційну привабливість з урахуванням потенціалу країни на світовій арені: валовий внутрішній продукт (ВВП), працездатне населення, експорт, імпорт та індекс споживчих цін (інфляція).

Існуючі тенденції в світовій економіці вимагають проведення аналізу прямих іноземних інвестицій на основі короткострокових динамічних рядів. Оцінка інвестиційної привабливості, проведена за допомогою авторської методики, дозволила застосувати фактори-індикатори для об'єктивної оцінки умов, що впливають на сприятливість інвестиційного середовища в країні.

Таблиця 2.6

Розрахунок інтегрального індексу інвестиційної привабливості

Країни	Роки					Середня величина ІІІІ
	2010	2019	2020	2021	2022	
Розвинуті країни						
Бельгія	8,09	8,97	1,22	2,95	0,00	3,04
Німеччина	1,22	1,08	0,38	0,32	0,04	0,40
Країни, що розвиваються						
Китай	0,64	0,56	0,58	0,53	0,64	0,59
Гонконг	13,15	15,42	12,35	12,41	20,54	14,5
Країни з перехідною економікою						
Казахстан	2,73	2,64	2,58	1,85	2,28	2,39
Україна	1,26	1,10	1,31	0,69	0,09	0,64

Примітка. Джерело: розраховано автором

Згідно з результатами розрахунків ЮНКТАД індексу за останні 10 років, до 1 категорії (країни з високим індексом інвестиційної привабливості) були віднесені: Гонконг (12,80), Бельгія (3,02), Казахстан (2,59). 2 категорія — країни, які є інвестиційно привабливими, але чутливими до кризових явищ: Україна (1,7). 3 категорія — країни з менш привабливим інвестиційним ринком: Китай (0,90), Німеччина (0,43) (рис. 2.13).

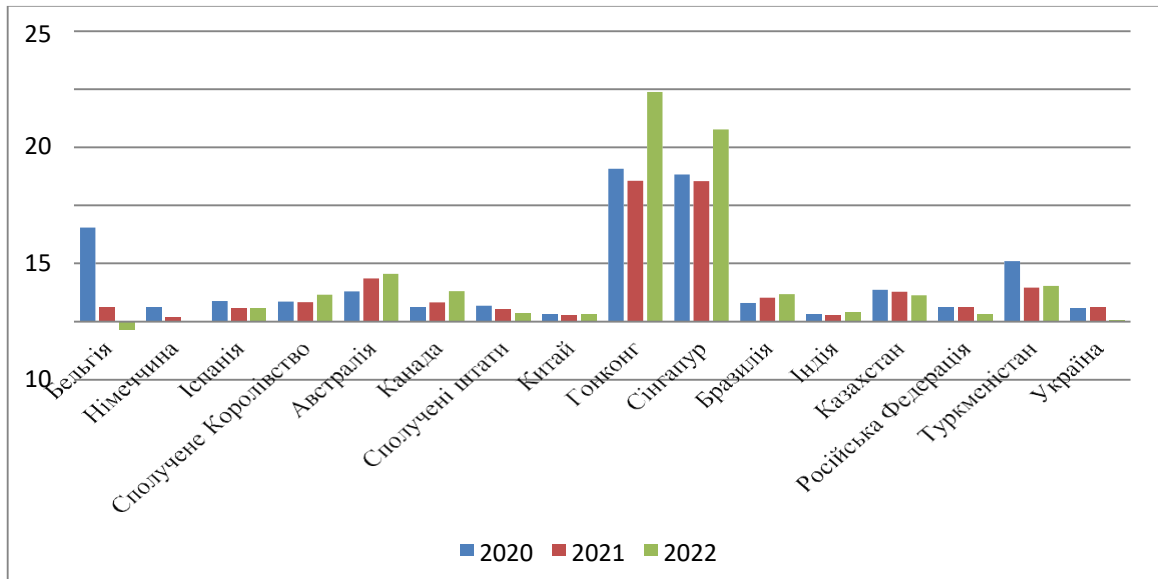

Рис. 2.13. Динаміка інтегрального індексу інвестиційної привабливості країн світу, в 2020-2022 роках, %

Примітка. Джерело: розраховано автором на основі даних [7]

Розрахунки інтегрального індексу інвестиційної привабливості за 5 років дозволили зробити наступні висновки, щодо впливу факторів-індикаторів соціально-економічного розвитку на привабливість країн. Вплив факторів соціально-економічного розвитку на інвестиційну привабливість Бельгії, Гонконгу та Казахстану спричинив зниження індексів цих країн, хоча їхні значення залишаються більше за 1. Зокрема, ці держави мають найвищі показники щодо експортно-імпортних операцій (табл. 2.7).

Водночас Китай та Німеччина, попри менший обсяг експорту, відзначаються збільшенням інтегрального індексу інвестиційної привабливості (на 0,31 та 0,57 пункти відповідно), зберігаючи відносно нижчі значення цього показника (0,90 та 0,97).

**Вплив факторів-індикаторів соціально-економічного розвитку країн
на ПІІ у 2022 рр.**

Країни	ЮНКТАД – індекс 10 років	ЮНКТАД – індекс 5 років	Вплив факторів-індикаторів соціально- економічного розвитку країни на ПІІ					Інтегральний індекс інвестиційної привабливості	Скорогований індекс	Відхилення
			ВВП	Працевдатне населення країни	Експорт	Імпорт	Індекс споживчих цін			
Розвинуті країни										
Бельгія	3,02	2,49	0,212	0,079	0,234	0,234	0,242	3,04	1,35	-1,69
Німеччина	0,43	0,29	0,225	0,093	0,223	0,217	0,243	0,40	0,97	0,57
Країни, що розвиваються										
Китай	0,9	0,80	0,182	0,219	0,183	0,174	0,243	0,59	0,9	0,31
Гонконг	12,76	16,55	0,193	0,071	0,242	0,243	0,250	14,5	1,5	-13,0
Країни з перехідною економікою										
Казахстан	2,59	3,15	0,184	0,184	0,210	0,188	0,250	2,39	1,2	-1,19
Україна	1,71	1,20	0,157	0,220	0,184	0,172	0,250	0,64	1,02	0,38

Примітка. Джерело: розраховано автором на основі даних [7]

У Казахстані загальне зниження індексу на 1,19 пункти стосовно рівня факторів-індикаторів не змінило його позитивного значення (1,2). Україна має потенціал для підвищення інвестиційної привабливості на 0,38 пункти завдяки дешевому працевдатному населенню та відносно низьким споживчим цінам.

Прямі іноземні інвестиції відіграють важливу роль у розвитку економік країн, до яких вони надходять, сприяючи впровадженню нових технологій, підвищенню продуктивності праці, розширенню експорту, стимулюючи економічне зростання та зменшення безробіття. Згідно з доповіддю МВФ, збільшення ПІІ на 10 процентних пунктів від ВВП сприяє підвищенню економічного зростання в середньому на 0,3 пункти.

Застосування інтегрального індексу інвестиційної привабливості, що враховує зважені показники, як-от ВВП, працевдатне населення, експорт, імпорт та індекс споживчих цін, дозволяє усунути можливі однобічні висновки, що підвищує точність і надійність статистичних даних і прогнозів. Це дає

можливість ефективно регулювати інвестиційні потоки в умовах глобальних змін.

Невизначеність економічної ситуації значно впливає на якість прогнозів, що обумовлює високий ризик при оцінці будь-яких інвестицій, зокрема довгострокових. Тому до остаточних висновків, використовуючи різні методи аналізу інвестиційної привабливості, потрібно підходити з особливою ретельністю. Впровадження інтегрованої системи оцінки інвестиційної привабливості на макро-, мезо- та мікрорівнях дозволить знайти компроміс інтересів між інвестором і країною-реципієнтом інвестицій.

У сучасній ринковій економіці, де динамічні процеси вимагають постійного моніторингу, аналізу та прогнозування, оптимізувати інвестиційну діяльність без відповідних прогнозних показників неможливо. Якісна оцінка динаміки фінансового потенціалу інвестиційної діяльності дозволяє своєчасно коригувати інвестиційну політику та інші важливі заходи. Велика кількість методик ранжування дає інвестору комплексну інформацію про всі аспекти інвестиційної привабливості країни.

Рейтинги формують імідж держави, і нехтування ними може призвести до фінансової ізоляції країни [43]. Кредитний рейтинг банку або компанії дозволяє визначити, на скільки надійними є ці фінансові установи. Вкласти кошти в компанії з рейтингом «С» дуже небезпечно, а з рейтингом «D» — категорично небажано. Важливо також враховувати параметр прогнозу: стабільний або позитивний прогноз завжди кращий, ніж негативний.

Національний кредитний рейтинг може бути корисним для аналізу платоспроможності, проте міжнародний рейтинг має більш вагоме значення. Завжди необхідно перевіряти інформацію щодо рейтингу, оскільки підприємства з національним рейтингом «А» можуть мати міжнародний рейтинг «С».

Висновки до розділу 2

Проаналізовано розвиток міжнародного інвестування у контексті глобальної економіки, акцентуючи увагу на можливостях міжнародного інвестування для забезпечення економічного зростання в умовах глобальних змін. Проведено оцінку інтеграції України в міжнародні інвестиційні процеси на глобальному рівні.

Нестабільність світової економіки та періодичні фінансові потрясіння створюють потребу у формуванні ефективної системи управління інвестиційною діяльністю. Сучасна економічна нестабільність перешкоджає поверненню показників розвитку світової економіки до докризового рівня. У таких умовах транснаціоналізація та глобалізація економіки стають інструментами захисту прямих іноземних інвестицій (ПІІ) від раптових змін на міжнародному ринку. При цьому глобалізація капітальних ринків супроводжується зростанням нерівномірності у розподілі накопичених інвестиційних ресурсів.

Аналіз припливу ПІІ демонструє значний вплив глобальних трансформацій на перерозподіл інвестиційних ринків і їх стабільність. Зокрема, на тлі лідерства розвинутих країн у сфері інвестування, географія ПІІ змістилася на користь країн, що розвиваються. Частка розвинених країн у припливі ПІІ зменшилася з 72% до 56%, тоді як частка країн, що розвиваються, зросла з 28% до 38,9%.

США залишаються лідером у залученні іноземного капіталу, водночас стаючи ключовою силою лібералізації глобальних ринків, зокрема фінансових. Зміна парадигми інвестування зосереджується на зміцненні економічної самодостатності європейських країн, що робить європейську економіку стійкішою та привабливішою для стратегічних інвесторів.

Згідно з ЮНКТАД-індексом інвестиційної привабливості за 2005–2023 рр., країни поділено на три категорії. До першої категорії з високим рівнем привабливості входять Гонконг (12,80), Сінгапур (8,29) і Туркменістан (3,55). До другої категорії належать країни, чутливі до криз (Україна – 1,7, Австралія – 1,56,

Сполучене Королівство – 1,52). Третя категорія включає країни з менш привабливим інвестиційним середовищем (Китай – 0,90, Індія – 0,84).

Міжнародне інвестування сприяє економічному зростанню, підвищенню обсягів експорту, модернізації економіки, впровадженню новітніх методів управління і покращенню рівня життя. ПІІ виявляють меншу чутливість до кризових шоків порівняно з міжнародними кредитами або інвестиціями в цінні папери.

У 2023 році найбільші обсяги ПІІ залучили Китай (129 млрд дол. США), Гонконг (103 млрд дол.), Велика Британія (72 млрд дол.). Основними факторами залучення ПІІ, згідно з опитуваннями інвесторів, є гнучка фінансова система (33%), підтримка малих і середніх підприємств (28%) та ефективна політика сприяння бізнесу (20%). В Україні, хоча ПІІ мають значний потенціал, вони не стали ключовим чинником економічного зростання. Проте високий коефіцієнт кореляції між обсягами ВВП і ПІІ (0,94) свідчить про сильний взаємозв'язок між цими показниками, що підтверджує необхідність залучення іноземного капіталу для економічного розвитку країни.

Іноземні інвестиції в умовах війни набули специфічного характеру, де реінвестиції стали важливим інструментом підтримки діючих активів. Основними реінвесторами виступають корпорації, які намагаються зберегти свої виробничі потужності, відновити пошкоджені об'єкти чи забезпечити стабільність операційної діяльності в умовах воєнних ризиків.

Щодо галузевої структури прямих іноземних інвестицій, найбільша частка припадає на промисловість — понад 30 %. Це свідчить про значну зацікавленість іноземних інвесторів у промисловому секторі як базовому для української економіки. На другому місці — сільське, лісове та рибне господарство із часткою 12,6 %, що обумовлено аграрною спрямованістю економіки України. Третє місце займають транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність із часткою 12,1 %, що свідчить про важливість логістичної інфраструктури та її потенціал для розвитку в умовах війни та післявоєнного відновлення.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

3.1. Проблеми міжнародної інвестиційної діяльності України

Повномасштабна війна, що розгорнулася на території України, суттєво ускладнила залучення іноземних інвесторів. Серед ключових негативних наслідків варто відзначити:

- руйнування або закриття аеропортів і портів, що призвело до порушення логістичних ланцюгів;
- масове переміщення населення;
- релокацію бізнесу з небезпечних регіонів;
- знищення критичної інфраструктури (ТЕС, АЕС, ГЕС, автошляхи);
- загальне зниження економічних показників у країні, навіть у регіонах, де відсутні активні бойові дії [8].

Наразі українське законодавство недостатньо регламентує дієві механізми захисту іноземних інвестицій в умовах воєнного стану, зокрема щодо страхування воєнних ризиків та підтримки інвестиційних проектів [8]. Як наслідок, більшість потенційних інвесторів займають вичікувальну позицію, враховуючи як довоєнні проблеми, так і воєнні загрози.

Економічні втрати України внаслідок війни складно точно оцінити. За попередніми підрахунками Міністерства економіки у червні 2022 року, вони сягнули 565 млрд доларів США. Зокрема, втрати інфраструктури оцінено в 119 млрд доларів, а руйнування цивільних об'єктів – у 91 млрд доларів. Окрім цього, через воєнні ризики країна недоотримала 54 млрд доларів капітальних інвестицій [9].

Для подолання цих викликів уряд впровадив низку заходів, зокрема:

- податкові пільги;
- програми релокації бізнесу із небезпечних регіонів;

- замороження виплат за кредитними та іпотечними договорами;
- надання фінансової підтримки внутрішньо переміщеним особам [9].

Для потенційних інвесторів важливим сигналом є розробка детальної програми відновлення економіки, яка чітко визначає ресурси та сфери підтримки.

Окрім того, для посилення довіри інвесторів Україна має забезпечити:

- страхування інвестицій та гарантії їх повернення;
- створення спеціального законодавства для інвесторів;
- боротьбу з корупцією;
- посилення контролю за виконанням інвестиційних угод;
- розвиток співпраці з міжнародними організаціями;
- структурні реформи;
- створення незалежних арбітражних судів;
- забезпечення прозорої конкуренції на вільному ринку;
- надання інвесторам своєчасної та достовірної інформації про стан країни і хід бойових дій [10].

Державна інвестиційна політика повинна бути адаптивною, зокрема у сфері вдосконалення законодавства. Як зазначають вітчизняні дослідники, головною метою такої політики є залучення інвестицій у таких обсягах, які забезпечують диверсифікацію виробництва та розширене відтворення економіки. Ефективна реалізація державної інвестиційної політики має створювати умови для переходу до інвестиційно-інноваційної моделі економічного розвитку, що потребує постійного вдосконалення законодавчих механізмів для стимулювання інвестицій [1, с. 16]. Крім того, інвестиційна політика повинна відповідати сучасним викликам, з якими стикається держава.

Наприклад, Асоціація державних фінансових службовців США та Канади рекомендує розробляти комплексні письмові інвестиційні стратегії, які мають бути затверджені керівними органами. У цих документах слід чітко окреслити параметри управління державними коштами, визначити цілі, прийнятні рівні ризику, обмеження для інвестиційного портфеля, а також механізми контролю

та управління інвестиційною програмою [19]. Таким чином, ключовими характеристиками інвестиційної політики є системність, цілеспрямованість і довгостроковість.

Представники Європейського Союзу наголошують, що сучасна інвестиційна політика зосереджена на вирішенні суспільних проблем, які пов'язані із системою захисту інвестицій та арбітражними процедурами [18]. Це вказує на ще одну важливу рису інвестиційної політики – здатність реагувати на суспільні запити.

Сучасні світові тенденції в інвестиційній сфері все більше спрямовуються до нематеріальних активів та програмного забезпечення. Зокрема, у дослідженні Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO) «Всесвітній огляд інвестицій у нематеріальні активи» («World Intangible Investment Highlights»), підготовленому разом з італійською Luiss Business School (LBS), зазначено, що інвестиції в такі активи, як бренди, дизайни, дані та програмне забезпечення, зростали утричі швидше за останні 15 років порівняно з фізичними активами, як-от фабрики та обладнання. Найбільш активні країни в цій сфері – Швеція, США та Франція, тоді як Індія демонструє найшвидші темпи зростання [20, с. 3].

Інвестиційна політика Європейського Союзу, своєю чергою, спрямована на забезпечення стійкого регіонального розвитку. Вона базується на принципах засновницьких договорів і функціонуванні єдиного внутрішнього ринку, що передбачає вільний рух капіталу в межах ЄС і його ефективне освоєння країнами-членами. Основним завданням є оптимізація розподілу ресурсів у межах об'єднаної Європи для забезпечення стійкого економічного зростання в регіоні [10].

Для України найбільший вплив на інвестиційну політику наразі мають воєнні ризики. До повномасштабного вторгнення Росії Україна вважалася привабливою для інвесторів, інтегрованою у світову економіку, а зміни у макроекономічній стабільності на глобальних ринках відображалися й на її внутрішній ситуації [9].

Однак із початком війни з'явилися нові фактори ризику: безпека населення, міграція, обстріли, втрата територій і виробничих потужностей. Це суттєво вплинуло на показники у міжнародних рейтингах. Згідно з дослідженням А. Дамодарана зі Школи бізнесу Стерна при Нью-Йоркському університеті, у 2023 році Україна входила до двадцятки країн із високим рівнем інвестиційного ризику (ймовірність втрати доходів чи знецінення інвестицій) із показником 18,2%. Це ставить Україну в одну групу з такими країнами, як Аргентина, Куба, Гана, Росія, Шрі-Ланка та інші. Найвищий рівень ризику (24,8%) фіксується у Білорусі, Лівані, Венесуелі, Судані та Сирії, що пов'язано з військовими конфліктами та гострими економічними кризами в цих державах [43].

Активні кроки України в напрямку євроінтеграції сприяють формуванню позитивних тенденцій. Згідно з дослідженнями експертів Центру Разумкова, у 2023 році євроінтеграційні заходи стимулювали поступове зростання обсягів прямих іноземних інвестицій, що надходять до України [47]. Основним джерелом зовнішніх інвестицій залишаються країни Європейського Союзу, на які припадає 60–80% від загального обсягу надходжень іноземного капіталу [7].

Експерти також звертають увагу на те, що навіть за поточних обставин Україна приваблює іноземних інвесторів завдяки своїй географічній близькості до ЄС та перспективам, які відкриються після вступу до Євросоюзу. Серед ключових факторів, що сприяють інвестиційній привабливості, є значно дешевша вартість робочої сили порівняно з іншими країнами, що підвищує рентабельність виробництва [7].

Водночас зберігається тенденція до зміцнення позицій іноземних компаній в Україні. За словами директора з інвестицій Capital Times Артема Щербини, у 2022–2023 роках головними інвесторами в корпоративному секторі стали компанії, які вже працювали в Україні до початку повномасштабного вторгнення. Багато з них спрямовували кошти на переміщення виробництв, відновлення пошкоджених об'єктів та соціальні ініціативи [43]. Ці компанії активно співпрацюють з Офісом із залучення та підтримки інвестицій («інвестняні»).

Крім того, органи державної влади України відзначають позитивні зміни в інвестиційній сфері. За даними Національного банку України, станом на 31 березня 2024 року обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України (включно з інструментами участі в капіталі та борговими інструментами) становив 55 786,6 млн доларів США. Значна частина цих інвестицій спрямована в розвинені галузі економіки. Найбільший обсяг інвестицій станом на цю дату отримали промислові підприємства (38,9%) та організації, що займаються оптовою і роздрібною торгівлею, ремонтом автотранспортних засобів і мотоциклів (17%) [7].

Згідно з даними Міністерства економіки України, станом на липень 2024 року основними країнами-інвесторами в Україні були Кіпр (31,6%), Нідерланди (20,8%), Швейцарія (4,2%), Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії (4,8%), Німеччина (4,3%), Австрія (3,5%), Люксембург (2,7%) і Франція (2,6%) [34].

Електронна платформа Advantage Ukraine визначила 10 пріоритетних галузей української економіки для залучення іноземних інвестицій [10]:

1. Оборонно-промисловий комплекс із потенціалом у 43 млрд доларів США. Розвиток цієї галузі є критично важливим для майбутньої безпеки країни, а також може зміцнити експортний потенціал завдяки впровадженню інноваційних Military-tech технологій.

2. Металургія та металообробка, що мають 26 млрд доларів США інвестиційного потенціалу. Попри значні втрати через війну, включно зі знищенням «Азовсталі» та Маріупольського металургійного комбінату, ця галузь залишається важливим експортером (20% від загального експорту). Її відновлення потребує підтримки держави, партнерства з ЄС, інтеграції до європейських ринків і впровадження програм «зеленої сталі».

3. Енергетика з інвестиційним потенціалом у 177 млрд доларів США. Україна має великі перспективи у виробництві «зеленої» енергії та водню. Воєнні події показали важливість децентралізації енергетичної системи, що підвищить її стійкість і ефективність.

4. Природні ресурси, потенціал яких оцінюється у 5,6 млрд доларів США. Україна багата на вугілля, залізну руду, природний газ, сіль, марганець, графіт та інші корисні копалини, які розташовані у високій концентрації.

5. Агропромисловий комплекс із потенціалом у 34 млрд доларів США. Ця галузь є ключовою для експорту (41% у 2021 році). Попри втрати транспортної інфраструктури та складнощі через ембарго з боку деяких країн ЄС, агросектор залишається важливою частиною економіки.

6. Логістика та інфраструктура з інвестиційним потенціалом у 123 млрд доларів США. Україна, як транзитний коридор, має розвивати новий рівень логістичної інфраструктури. Одним із таких проектів є «Логістичні хаби» з обсягом інвестицій понад 450 млн доларів США.

7. Промислове виробництво з потенціалом у 16 млрд доларів США. Україна має всі умови для залучення інвестицій у виробництво машинобудівного обладнання, техніки для легкої та харчової промисловості, залізничної та авіаційної інфраструктури.

8. Деревообробка із потенціалом у 5 млрд доларів США. Галузь стикається з труднощами, такими як логістичні проблеми, кадровий дефіцит і доступ до сировини, але залишається перспективною.

9. Фармацевтика з інвестиційним потенціалом у 19 млрд доларів США. Виробники потребують державної підтримки, пріоритету в державних закупівлях і нетарифного обмеження імпорту, щоб забезпечити розвиток стратегічно важливої галузі.

10. Інноваційні технології з потенціалом у 11 млрд доларів США. Україна є лідером у Європі за кількістю випускників технологічних спеціальностей, активно розвиває ІТ-індустрію, яка навіть у воєнних умовах зберігає 95% обсягів контрактів. Сектор забезпечує понад 4% ВВП і демонструє значні перспективи [10].

Перешкоди в українському законодавстві для іноземного інвестування:

1. Недосконалість національного інвестиційного законодавства: Немає повного регулювання всіх аспектів діяльності іноземних інвесторів.

2. Неузгодженість законодавчих актів: Велика кількість нормативних документів спричиняє неоднозначність у їхньому тлумаченні, що породжує правові колізії та судові спори.

3. Відсутність ефективного механізму захисту прав власності: Іноземні інвестори не мають достатніх гарантій щодо захисту своїх активів.

4. Корупційний тиск: Значна корупція ускладнює інвестиційну діяльність.

5. Формальність законодавчого дозволу інвестування: Відсутність чітко визначених сфер, умов та обмежень для інвестування.

6. Неврегульованість державно-приватного партнерства: Не визначено законодавчо форми, умови та обмеження застосування таких партнерств.

7. Відсутність державного контролю за інвестиціями: Немає механізмів для моніторингу залучених коштів, а також безпечних порогів для іноземного капіталу в стратегічних сферах економіки.

Війна завжди спричиняє негативний вплив на всі аспекти державного та суспільного життя. Інвестиційна діяльність стає однією з перших сфер, яка страждає через воєнні дії та підвищені ризики, що майже одразу призводить до її значного скорочення або повного припинення.

Попри всі труднощі, держава робить зусилля для підтримки бізнесу в Україні, сприяючи його виживанню та розвитку навіть у таких складних умовах. Інвестиції залишаються ключовим фактором для забезпечення життєздатності бізнесу та відновлення економіки як під час війни, так і після її завершення.

Це демонструє усвідомлення того, що залучення капіталу, як внутрішнього, так і зовнішнього, є основою для майбутньої економічної стабільності та процвітання країни.

3.2. Удосконалення державної інвестиційної політики для розвитку міжнародної співпраці національної економіки

Мобілізація інвестицій для сталого розвитку залишається основним викликом для країн, що розвиваються. Ураховуючи часто значні дефіцити фінансування, іноземні інвестиції можуть стати важливим доповненням до внутрішніх, особливо коли є можливість синергетичної взаємодії з державними та приватними інвестиціями. Сільське господарство, інфраструктура та зміна клімату створюють значний потенціал для взаємодії між внутрішніми та закордонними інвестиціями, а також державними та приватними ресурсами. Наприклад, державно-приватні партнерства (ДПП) відіграють важливу роль у розвитку інфраструктури в країнах, що розвиваються. Однак досвід показує, що для досягнення успіху важливими є високоякісні регуляторні та інституційні умови.

Щоб зрозуміти внесок інвестицій в розвиток національної економіки, важливо оцінити роль кожного типу інвестиційної політики в контексті стратегії розвитку. Це включає визначення можливостей і потреб в іноземних інвестиціях, що можуть різнитися залежно від готовності країни відкривати свої сектори для іноземних інвесторів. Прямі інвестиції в продуктивні активи (відмінні від портфельних інвестицій) можуть мати різний вплив залежно від країни та її економічної політики.

Інвестування в інфраструктуру, освіту, забезпечення якості продуктів харчування або в інші важливі для країни галузі може значно сприяти розвитку національної економіки. Іноземні інвестиції, як і інші види інвестицій, різняться за типами, і кожен з них має специфічний вплив на економічний розвиток.

До прикладу, злиття та поглинання компаній (M&A) можуть швидко збільшити виробничі можливості та створити нові робочі місця, тоді як поглинання може принести модернізацію технологій або доступ до міжнародних ринків. Водночас ці процеси можуть також мати негативні наслідки, наприклад, через реструктуризацію, що впливає на зайнятість.

Так само, інвестиції, спрямовані на підвищення ефективності, можуть мати різні наслідки в порівнянні з тими, що націлені на пошук ринків, де потенційно можуть бути як позитивні, так і негативні наслідки.

Іноземні інвестиції також мають значення для фінансових аспектів розвитку економіки:

1. Прямі іноземні інвестиції не завжди означають приплив фізичного капіталу (наприклад, реінвестований прибуток),
2. Не завжди вдається перевести інвестиції в реальні капітальні витрати для збільшення продуктивних активів (наприклад, нерозподілений прибуток),
3. Прямі іноземні інвестиції можуть мати поведінку, схожу з портфельними інвестиціями.

Крім того, роль іноземних інвесторів та транснаціональних корпорацій не обмежується лише прямими іноземними інвестиціями. Вони можуть також стимулювати економічний розвиток через різноманітні міжнародні виробничі моделі, такі як контрактне виробництво, аутсорсинг послуг, ліцензування, франчайзинг та інші форми співпраці в межах глобальних ланцюгів вартості.

Оскільки ця форма залучення інвестицій базується на договірних умовах, національні ділові партнери повинні бути достатньо кваліфікованими, що потребує відповідної політики в сфері інвестицій, розвитку підприємництва та людських ресурсів.

Ключовим аспектом для ефективної ролі інвестицій у економічному зростанні є належно розроблена політика стимулювання створення та максимізації ефективності інвестицій. Це особливо важливо в контексті наслідків світової фінансової кризи та відносно низької частки робочих місць у економічному зростанні.

Однією з основних причин неефективного застосування державних інвестицій є погане управління ними. Тому головні складові державної інвестиційної політики повинні враховувати всі ці аспекти, щоб забезпечити їхню ефективність, що відображено на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Основні компоненти моделі державної інвестиційної політики національної економіки

Примітка. Джерело: розроблено автором

Головні завдання формування державної інвестиційної політики включають кілька ключових напрямів: використання інвестицій для створення та розширення виробничих потужностей, що сприятиме посиленню міжнародної конкурентоспроможності, розвиток людських ресурсів і навичок, впровадження новітніх технологій та ноу-хау, модернізація інфраструктури, підтримка розвитку підприємництва, а також забезпечення узгодженості інвестиційної політики з загальними цілями економічного розвитку.

Іноземні інвестиції можуть значно впливати на розвиток місцевих виробничих потужностей, особливо коли вони сприяють промисловій модернізації та структурним трансформаціям в економіках країн, що розвиваються. Ключовими аспектами у цьому процесі є підвищення якості людських ресурсів, розвиток технологій, вдосконалення інфраструктури та розвиток підприємницького середовища.

Розвиток людських ресурсів є основою довгострокового економічного процвітання країни. Наявність кваліфікованої робочої сили є важливим фактором для залучення іноземних інвесторів, оскільки висококваліфіковані працівники дозволяють досягти високої ефективності на підприємствах. Освіта та політика розвитку людських ресурсів є невід'ємною частиною інвестиційної

стратегії. Особливу увагу слід приділяти відповідності навчальних програм вимогам ринку праці, зокрема в сфері професійно-технічної освіти. Професійне навчання, що готує спеціалістів для конкретних галузей, є важливим інструментом для підвищення конкурентоспроможності місцевих компаній.

Разом з розвитком економіки розвиваються і навички населення, що забезпечують здатність країни адаптуватися до нових викликів. З огляду на це, державна політика повинна бути спрямована на постійне вдосконалення освіти та можливостей працевлаштування для населення.

Важливу роль в економічному розвитку відіграє також політика імміграції та працевлаштування, зокрема надання дозволів для іноземних працівників. Це сприяє реалізації інвестиційних проектів, які можуть не відбутися без наявності необхідних кваліфікацій серед місцевих працівників. Крім того, імміграція сприяє поширенню нових технологій і знань, що також важливо для розвитку національних економік.

Одним з важливих аспектів є заохочення поширення технологій, зокрема через створення технологічних кластерів, які сприяють розвитку науково-дослідних робіт і вдосконаленню промислової діяльності. Це допомагає інтегрувати місцеві виробничі підприємства в глобальні ланцюги доданої вартості. Для забезпечення ефективного використання технологій важливим є захист прав інтелектуальної власності, оскільки він сприяє розвитку інновацій і залученню міжнародних інвесторів.

Захист прав інтелектуальної власності має бути адаптованим до рівня розвитку країни і стимулювати локальні компанії до інвестування в НДДКР. Це особливо важливо для країн, що прагнуть стати конкурентоспроможними на світовому ринку інновацій.

Розвиток інфраструктури також потребує значних інвестицій, і часто національні компанії не мають достатніх ресурсів для самостійної реалізації таких проектів. Багато інфраструктурних проектів потребують високих технологій і ноу-хау, яких місцеві компанії можуть не мати. Тому залучення

іноземних інвесторів є важливим для досягнення прогресу в таких галузях, як телекомунікації, енергетика, розвідка природних ресурсів.

Країни, що розвиваються, часто стикаються з недоліками в інфраструктурі, такими як проблеми в системах водопостачання, енергопостачання та транспорті. Впровадження новітніх технологій у ці сфери було можливе завдяки іноземним інвестиціям. Наприклад, розвиток мобільного зв'язку чи енергетичної інфраструктури в багатьох країнах став можливим завдяки конкуренції та залученню міжнародних компаній.

Враховуючи потенційний внесок іноземних інвестицій у розбудову інфраструктури, важливо для країн визначити, які сектори та підсектори можуть бути відкриті для таких інвестицій, а також визначити умови, за яких це буде вигідно для національної економіки, з огляду на питання економічної безпеки та соціальних аспектів. Це також включає оптимізацію регуляційних процедур для залучення іноземних інвестицій у ключові галузі інфраструктури.

Урядова інвестиційна політика має на меті забезпечення сталого економічного зростання, розвитку конкурентоспроможності та національної економічної безпеки. Важливою складовою такої політики є розробка чіткої стратегії для створення відповідних умов, що підтримують інвестиційні потоки та сприяють їхньому ефективному використанню. В особливості, для досягнення цієї мети важливо зосереджуватися на кількох ключових аспектах:

1. Інфраструктура та державно-приватне партнерство (ДПП): Уряд повинен розробити та втілювати ефективну нормативно-правову базу для управління концесіями та ДПП, оскільки це є основою для залучення інвестицій в інфраструктурні проекти. Це включає необхідність координації та розуміння складних технічних питань, що стосуються інвестицій в інфраструктуру та її довгострокових економічних наслідків.

2. Підтримка вітчизняного підприємництва: Стратегія розвитку підприємництва повинна зосереджуватись на створенні умов для адаптації та впровадження технологій, розвитку нових видів промисловості та інновацій, що сприяють сталому економічному зростанню. Підприємництво забезпечує

створення нових робочих місць, податкові надходження, генерування доданої вартості та інновацій.

3. Ризики іноземних інвестицій: Державна політика має враховувати ризики, пов'язані з витісненням місцевих компаній, особливо в малому та середньому бізнесі. Важливо впроваджувати механізми, які захищають місцеві підприємства від негативного впливу іноземних інвестицій та забезпечують баланс між залученням іноземного капіталу та розвитком національного бізнесу.

4. Технологічний розвиток і інновації: Розвиток наукомістких та високотехнологічних виробництв є важливим аспектом, який дозволяє країні конкурувати на глобальних ринках. Державна політика має стимулювати розвиток таких виробництв через залучення інвестицій та модернізацію існуючих підприємств, що дозволяє підвищити конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

5. Конкурентоспроможність національної економіки: Врахування загальносвітових тенденцій, таких як технологічні зміни та глобальна конкуренція, є ключовим для розвитку конкурентних переваг. Для цього країна має використовувати свої природні ресурси, освічену та кваліфіковану робочу силу, а також науково-технічний потенціал для створення конкурентоспроможної економіки.

6. Глобальна інтеграція та модернізація: Країни, що розвиваються, повинні активно працювати над інтеграцією в глобальні економічні процеси та модернізацією своїх промислових секторів, щоб не втратити конкурентні переваги. Це включає стимулювання інвестицій у високотехнологічні галузі, що дозволяють вийти на світові ринки наукомісткої продукції.

Загалом, ці заходи повинні бути спрямовані на формування сприятливого інвестиційного клімату, що забезпечить економічне зростання, соціальну стабільність і зміцнення конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобальної конкуренції.

Важливою складовою конкурентоспроможності національної економіки є роль людського капіталу, який виступає як основний фактор економічного

розвитку. Для того щоб зміцнити людський капітал і забезпечити зростання конкурентоспроможності економіки, потрібно подолати негативні тенденції, що склалися за період соціально-економічних трансформацій, зокрема скорочення чисельності населення та рівня зайнятості. Ці фактори ускладнюються демографічними проблемами, нестабільним соціальним кліматом і конкуренцією на світових ринках праці, що впливає на еміграцію кваліфікованих кадрів до європейських країн і некваліфікованих – на ринки Азії.

Зростання обсягів інвестицій і їх ефективності поки що не є взаємопов'язаними показниками. Це пояснюється рядом причин, серед яких економічна криза, політична та соціальна нестабільність, а також глобальні фінансові труднощі. Важливою складовою є також геоекономічні виклики, зокрема загрози територіальної цілісності та застосування зовнішнього тиску на Україну.

Для забезпечення національної конкурентоспроможності необхідно розробити стратегію економічної безпеки. Ця стратегія повинна бути спрямована на зміцнення внутрішнього виробничого потенціалу, підтримку стратегічних галузей та адаптацію до глобальних інтеграційних процесів. Особливо важливо зосередитись на створенні "постіндустріальної" інфраструктури, яка включає телекомунікації, електронні мережі, інформаційні послуги та інноваційні технології.

Покрокова модель формування державної інвестиційної політики має включати кілька етапів:

- Перший етап: Визначення стратегічної мети інвестиційної політики, яка полягає в зростанні конкурентоспроможності національної економіки та подоланні технологічного відставання. Це включає створення умов для зростання ефективності та інноваційності на всіх рівнях економіки.
- Другий етап: Формування періоду реалізації політики та термінів, на яких має бути досягнута поставлена мета. Оскільки економічна ситуація є динамічною, важливо мати гнучкий підхід до термінів та конкретизації етапів

реалізації інвестиційної політики. Це потребує детального опрацювання інструментів та методології політики.

- Третій етап: Визначення напрямів реалізації інвестиційної політики, що спрямовані на досягнення конкурентоспроможності та зростання економіки. Основною метою є набуття нової якості розвитку, що забезпечує стійке зростання матеріального та інтелектуального виробництва. Це потребує кардинальних змін у структурі економіки на основі чіткої національної стратегії, яка забезпечить стабільні темпи зростання та інноваційний розвиток.

Покроковий алгоритм формування моделі державної інвестиційної політики представлений на рис. 3.2.

Для досягнення поставлених цілей потрібно здійснити структурні перетворення, що включають не лише розвиток традиційних секторів економіки, таких як транспорт чи промисловість, але й створення інфраструктури для постіндустріальних технологій. Це дозволить не лише підвищити конкурентоспроможність національної економіки, але й інтегрувати країну в глобальні економічні процеси.

Загалом, успіх у зміцненні людського капіталу і підвищенні конкурентоспроможності економіки потребує комплексного підходу до розробки інвестиційної політики, що включає розвиток стратегічних напрямів, активну взаємодію з міжнародними партнерами та орієнтацію на інноваційні та високотехнологічні сектори.

Важливою складовою конкурентоспроможності економіки будь-якої країни є людський капітал, який виступає основним рушієм економічного розвитку. Для посилення цього капіталу та забезпечення зростання конкурентоспроможності національної економіки необхідно вирішити низку проблем, що виникли внаслідок тривалих соціально-економічних трансформацій. Однією з ключових проблем залишається скорочення чисельності населення, що негативно впливає на рівень зайнятості, загострюючи ситуацію демографічними викликами та соціальною нестабільністю.

Додатковим ризиком є конкуренція з міжнародними ринками праці.

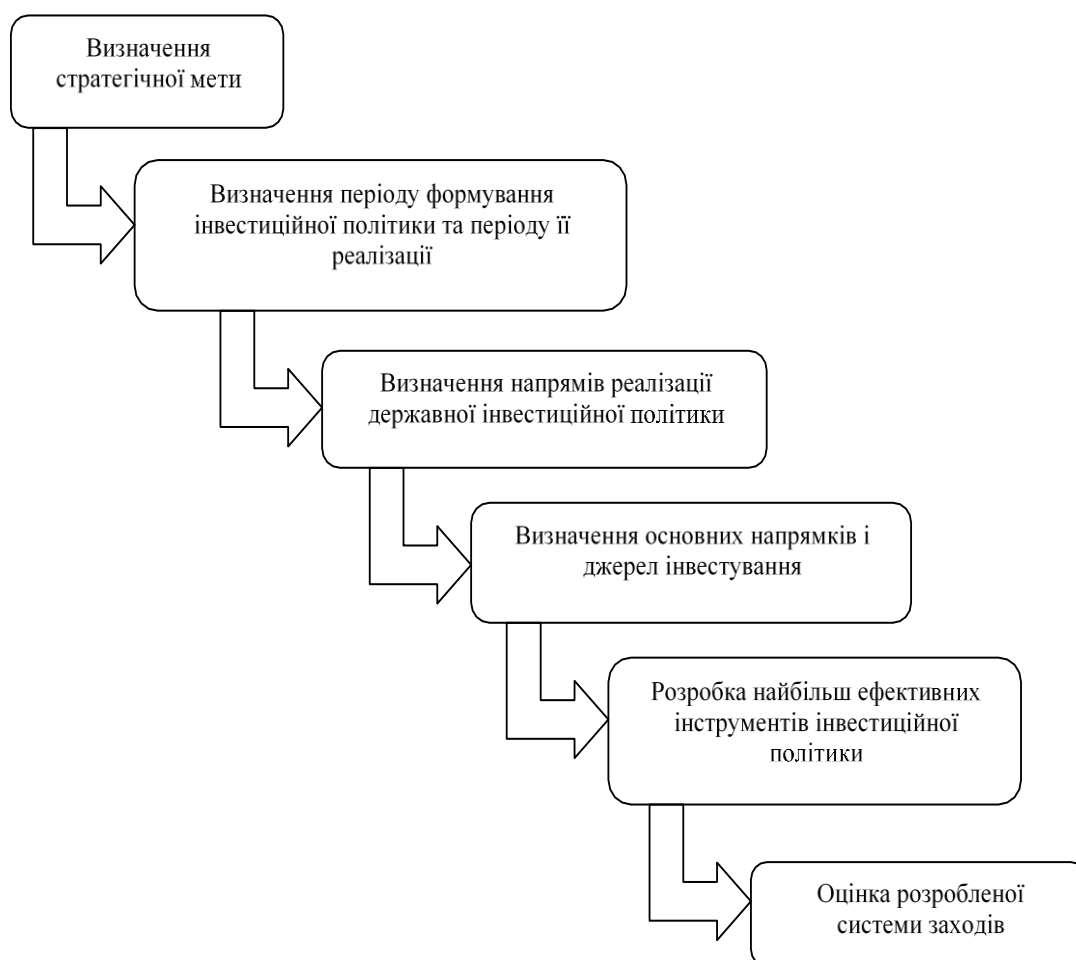

Рис. 3.2. Покроковий алгоритм формування моделі державної інвестиційної політики

Примітка. Джерело: розроблено автором

Зокрема, відтік кваліфікованих фахівців відбувається переважно до європейських країн, тоді як менш кваліфікована робоча сила часто обирає азійські ринки праці.

Неодноразові спроби активізувати інвестиційний потенціал вітчизняної економіки поки не дали очікуваних результатів. Попри зростання обсягів інвестицій, їх ефективність залишається невисокою. Причини цього криються у складній економічній кризі, яка посилюється політичними і соціальними факторами: від несприятливих умов на міжнародних товарних ринках і нестабільності фінансових систем до недосконалих рішень у сфері державного управління і зростання соціальної напруженості.

Україна, перебуваючи у нових гео економічних реаліях, стикається із зовнішніми загрозами, включно із територіальними претензіями, силовим тиском, інформаційними атаками та військовими конфліктами. Водночас відбуваються суттєві зміни у джерелах ресурсів для розвитку країни. У цих умовах стає критично важливим забезпечити економічну безпеку, без якої неможливе досягнення конкурентоспроможності.

Ці виклики потребують розробки і впровадження ефективної державної інвестиційної політики. Глобальна інтеграція вимагає чітких державних пріоритетів та активної реалізації намічених завдань. Однак, сучасні політичні та економічні реалії свідчать про необхідність критичного переосмислення ролі ринкових механізмів у вирішенні таких питань, акцентуючи на посиленій участі держави.

Стійка загроза збройних конфліктів вимагає створення надійної основи для захисту економіки, промисловості та науково-технічного потенціалу країни. Для цього необхідно розвивати як традиційні галузі (транспорт, промисловість тощо), так і створювати постіндустріальну інфраструктуру, включаючи телекомунікації, електронну торгівлю та інноваційні сектори.

Процес формування моделі інвестиційної політики можна умовно поділити на кілька основних етапів. На першому етапі визначається стратегічна мета політики, яка полягає у зростанні конкурентоспроможності економіки та подоланні технологічного відставання. Другий етап включає періодизацію політики та вибір інструментарію для кожного з її етапів. Третій етап спрямований на конкретизацію напрямів реалізації політики з урахуванням національних пріоритетів.

Ефективна державна інвестиційна політика стане основою для створення нової якості економічного розвитку, сприятиме інтеграції наукових досягнень у виробництво, підвищенню продуктивності та розширенню міжнародної присутності українських підприємств.

3.3. Перспективи розвитку міжнародної інвестиційної діяльності України

Для побудови привабливого інвестиційного клімату в Україні та швидшого залучення інвестицій необхідно врахувати кілька ключових факторів та вдосконалити їх:

1. Створення сприятливих нормативно-правових умов для діяльності іноземних інвесторів. Важливо забезпечити прозорість процесу прийняття рішень щодо інвестиційних питань, чітко визначити правила та процедури, що сприятимуть довірі інвесторів і знизять правові ризики.

2. Продовження реформи судової системи. Оскільки ефективний та незалежний суд є основою для захисту прав інвесторів, реформування судової системи повинно стати пріоритетом для покращення інвестиційного клімату. Це дозволить забезпечити справедливе та оперативне розгляд справ, що виникають у бізнес-середовищі.

3. Запровадження механізму державного страхування та інформаційної підтримки іноземних інвестицій в умовах війни. У поточних умовах війни необхідно створити ефективні механізми страхування для зменшення ризиків іноземних інвесторів, а також надавати всебічну інформаційну підтримку щодо ситуації в країні та змін у законодавстві.

4. Активний пошук сучасних платформ та інноваційних інструментів для залучення іноземних інвестицій. Використання сучасних технологій та платформ для залучення інвесторів може стати важливим кроком до підвищення привабливості країни для інвестицій. Розробка онлайн-платформ для спрощення процесу інвестування, а також застосування інноваційних фінансових інструментів може значно прискорити залучення інвестицій.

5. Відновлення зруйнованих потужностей та розбудова потужної інноваційної інфраструктури. Відновлення інфраструктури після війни,

включаючи реконструкцію зруйнованих підприємств та розвиток інноваційних центрів, таких як бізнес-інкубатори, індустріальні парки та кластери, стане важливим кроком для залучення нових інвестицій та розвитку економіки.

Ці заходи допоможуть створити сприятливе середовище для іноземних інвесторів і прискорити відновлення економіки України.

Для підвищення інвестиційної привабливості України та підтримки економічного розвитку органи публічної влади впроваджують низку важливих заходів, серед яких:

- ухвалення Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні»;
- розробка змін до Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні»;
- ухвалення Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації інвестиційних проектів із значними інвестиціями»;
- прийняття Закону України «Про внесення змін до Закону України “Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності” щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків».

У результаті цих заходів запроваджено нові форми державної підтримки інвестиційних проектів, зокрема:

- компенсація витрат на підключення до інженерно-транспортних мереж;
- відшкодування вартості будівництва об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури, необхідних для реалізації інвестиційних проектів;
- звільнення від обов'язкового відшкодування втрат лісогосподарського виробництва;

- передбачення у спеціальному фонді державного бюджету України видатків у розмірі 3 млрд гривень для компенсації до 30% вартості інвестиційних проектів.

Окремо варто зазначити, що активно створюються індустріальні парки: станом на липень 2024 року по всій території України зареєстровано 81 такий парк. Для їхньої підтримки у державному бюджеті на 2024 рік виділено 1 млрд гривень. Також впроваджено механізми страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків.

На нашу думку, для створення сприятливого інвестиційного середовища в Україні необхідно:

- здійснити реформування судової, податкової та правоохоронної систем з метою гарантування прав і свобод усіх учасників інвестиційного процесу;
- оптимізувати податкову систему, зокрема зменшити податкове навантаження на інвестиції;
- розробити та впровадити програму повернення українських біженців з-за кордону та залучення іноземних мігрантів;
- створити стратегічні документи, що визначатимуть довгострокові цілі розвитку інвестиційного середовища, та за підтримки міжнародних партнерів розпочати їх реалізацію;
- прискорити процес гармонізації українського законодавства з нормами Європейського Союзу, активізувавши євроінтеграційні зусилля.

Таким чином, інвестиційна політика України є адаптивним інструментом реагування на сучасні виклики. Попри труднощі, зумовлені повномасштабною війною та втратою частини територій, вона демонструє позитивну динаміку, свідчачи про стійкість держави, її здатність залучати інвестиції, розвивати економіку та продовжувати інтеграцію до Європейського Союзу.

Підтримка України з боку іноземних партнерів свідчить про їхню готовність до майбутніх інвестицій, спільних проектів і розширення

співробітництва. Для подальшого зміцнення інвестиційної привабливості країні необхідно провести комплекс реформ (зокрема судової, правоохоронної, податкової систем) та зосередитися на євроінтеграційних процесах.

Рекомендації щодо вдосконалення законодавства у сфері іноземного інвестування:

1. Гармонізація із міжнародним правом: Привести національне законодавство у відповідність до норм міжнародного інвестиційного права, включаючи чітке регулювання використання міжнародного арбітражу для вирішення спорів.

2. Прийняття Інвестиційного кодексу України: Розробити кодекс, що створить прозору систему іноземного інвестування та забезпечить інструменти контролю за діяльністю інвесторів.

3. Консультаційна підтримка для інвесторів: Надати інвесторам можливість отримувати консультації для оцінки ризиків та доходів перед інвестуванням.

4. Регулювання наслідків припинення інвестиційної діяльності: Установити на законодавчому рівні наслідки для інвесторів у разі припинення їхньої діяльності з різних причин.

5. Чітке регулювання доступу до стратегічних галузей: Законодавчо визначити стратегічні галузі промисловості, встановити обмеження на участь іноземного капіталу в них та спрямувати інвестиції на їхній розвиток.

Тенденціями розвитку міжнародного інвестування після завершення війни в Україні буде:

1. Зростання інтересу до інфраструктурних проєктів. Після війни очікується активна відбудова інфраструктури, що приверне увагу міжнародних інвесторів. Основний акцент буде зроблено на ремонті та реконструкції доріг, мостів, енергетичних мереж, житлових і комерційних об'єктів.

2. Посилення співпраці з міжнародними фінансовими інституціями. Організації, такі як Світовий банк, МВФ, ЄБРР, будуть надавати фінансову допомогу для економічного відновлення України, створюючи сприятливі умови для залучення приватних інвестицій.

3. Акцент на екологічно орієнтовані інвестиції. Інвестори приділятимуть більше уваги проєктам у сфері відновлюваної енергетики, екологічних технологій та розвитку "зеленої" економіки, що є перспективним напрямом для України.

4. Посилення інтеграції з європейським ринком. Орієнтація України на європейські стандарти стимулюватиме інвестиції в сектори економіки, які відповідають цим стандартам, зокрема агропромисловість, машинобудування та цифрові технології.

5. Розвиток цифрового сектору. ІТ-галузь та технологічні стартапи залишатимуться одним із ключових напрямів інвестування, враховуючи значний потенціал України в цьому сегменті.

6. Розширення джерел інвестицій. Після завершення війни інвестиції надходитимуть не лише з Європи та США, але й з Азії та Близького Сходу. Особливий інтерес викликать перспективні ринки та галузі.

7. Запровадження спеціальних економічних зон (СЕЗ). Для залучення інвестицій уряд України може створювати СЕЗ із податковими пільгами та іншими стимулами в найбільш постраждалих регіонах.

8. Інтерес до високоризикових інвестицій. Висока ймовірність отримання значних прибутків може залучити інвесторів, готових до ризику, особливо в умовах швидкого економічного зростання після війни.

9. Розвиток нерухомості. Попит на житлову і комерційну нерухомість сприятиме залученню інвестицій у будівельний сектор і розвиток міської інфраструктури.

10. Збільшення прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Розташування України поруч із європейськими ринками збуту зробить її привабливою для компаній, що прагнуть локалізувати виробництво ближче до своїх споживачів.

11. Зростання довіри до економіки через реформи. Проведення системних реформ, зокрема антикорупційних, стане основою для підвищення довіри інвесторів і стабілізації фінансової системи.

12. Розвиток оборонної промисловості. Враховуючи нові виклики безпеці, Україна може стати центром виробництва оборонних технологій, що зацікавить міжнародних інвесторів.

Ці напрями визначають перспективи інтеграції України в світову економіку, створюючи умови для стабільного економічного відновлення в постконфліктний період.

Висновок до розділу 3

Участь України в міжнародних інвестиційних процесах в умовах глобалізації доцільно розглядати через призму євроінтеграційної політики. Національні інвестиційні проекти мають концентрувати ресурси на стратегічних напрямках розвитку, що забезпечить максимальний економічний ефект. Для досягнення конкурентоздатності на європейському ринку Україні потрібно: впровадити європейські стандарти виробництва та рівня життя, створюючи високоефективну економіку; підвищити продуктивність праці та економічний потенціал для досягнення рівня розвинених країн ЄС; сприяти гармонізації економічної співпраці з країнами ЄС, посилюючи конкурентоспроможність національної економіки; забезпечити прозорі умови для національних підприємств і захист їхніх інтересів на ринках Євросоюзу; розробити нормативно-правову базу, спрямовану на інноваційний розвиток і підвищення конкурентоспроможності.

У результаті якісних змін у межах європейської інтеграції за участю України після війни з РФ можливо створити нову міжнародну економічну структуру з високим інвестиційним потенціалом для зростання.

ВИСНОВКИ

Глобалізація економіки світу значно пожвавила міжнародні інвестиційні процеси, які стали ключовою основою для стабільного економічного розвитку. Вони забезпечують постійне оновлення та розширення виробничих ресурсів, прискорюють технологічний прогрес, покращують якість продукції, сприяють структурній модернізації суспільного виробництва та гармонійному розвитку економічних секторів в умовах глобальних змін.

Встановлено, що формування єдиного глобального інвестиційного середовища забезпечується діяльністю міжнародних інвестиційних інститутів на глобальному та регіональному рівнях. У контексті глобальних перетворень міжнародне інвестування отримує нову якість, базуючись на об'єднанні інтересів транснаціональних корпорацій (ТНК), банків і держав, що приводить до формування державно-транснаціонального капіталу. Такий підхід підвищує ефективність інвестицій і посилює координацію між економічними суб'єктами.

Однак вільний рух капіталу, який має сприяти розвитку виробництва, часто супроводжується негативними ефектами. Наприклад, замість інвестицій у реальний сектор збільшується частка спекулятивного капіталу. Крім того, діяльність міжнародних організацій, орієнтована на інтереси провідних держав, іноді йде всупереч національним економічним пріоритетам. Основним критерієм вибору напрямів інвестування залишається інвестиційна привабливість, а найбільш ефективними визнаються проекти, що сприяють зростанню продуктивності праці та соціально-економічному розвитку. Подальша інтеграція до світової економіки має враховувати внутрішні умови національного господарства та попит на продукцію за кордоном. Це дозволить краще задовольнити потреби споживачів, сприяти відтворенню капіталу та підвищити конкурентоспроможність економік.

Досліджено розвиток міжнародного інвестування в умовах глобалізації, з акцентом на потенціалі для забезпечення економічного зростання в умовах

трансформацій. Проведено аналіз участі України в міжнародних інвестиційних процесах на глобальному рівні.

Економічна нестабільність у світі та регулярні фінансові потрясіння створюють потребу у формуванні ефективного механізму управління інвестиціями. Сучасні економічні виклики заважають поверненню світових показників до рівня, що передував кризі. У таких умовах глобалізація капітальних ринків та транснаціоналізація економіки стають важливими інструментами захисту прямих іноземних інвестицій (ПІІ) від коливань на світовому ринку. Водночас, глобалізація капіталу поглиблює диспропорції в розподілі інвестиційних ресурсів.

Аналіз ПІІ демонструє суттєвий вплив глобальних змін на перерозподіл інвестиційних ринків. Розвинені країни продовжують утримувати лідерство, однак зростає частка інвестицій, спрямованих у країни, що розвиваються. Частка розвинених держав у глобальному потоці ПІІ знизилася з 72% до 56%, а частка країн, що розвиваються, збільшилася з 28% до 38,9%.

США залишаються головним центром залучення капіталу, водночас активно просуваючи лібералізацію фінансових ринків. Зміна підходів до інвестування спрямована на підвищення економічної самодостатності країн Європи, що робить їх привабливішими для інвесторів. Згідно з рейтингом інвестиційної привабливості ЮНКТАД за 2010–2022 рр., країни розподілено на три групи: з високою привабливістю (Гонконг, Сінгапур, Туркменістан), середньою (Україна, Австралія, Велика Британія) та низькою (Китай, Індія).

Міжнародні інвестиції відіграють вирішальну роль у зростанні економіки, модернізації виробництва, підвищенні рівня життя та впровадженні сучасних управлінських методів. ПІІ менше залежать від кризових впливів, ніж кредити або інвестиції в цінні папери.

У 2022 році найбільші обсяги ПІІ залучили Китай, Гонконг і Велика Британія. Основними факторами, що приваблюють інвесторів, є гнучкість фінансової системи, підтримка малого і середнього бізнесу та сприятлива бізнес-політика.

Участь України в глобальних інвестиційних процесах варто розглядати крізь призму євроінтеграції. Залучення інвестицій потребує реформ, гармонізації законодавства з нормами ЄС та концентрації ресурсів на стратегічних напрямках.

Для створення сприятливого інвестиційного середовища в Україні необхідно: здійснити реформування судової, податкової та правоохоронної систем з метою гарантування прав і свобод усіх учасників інвестиційного процесу; оптимізувати податкову систему, зокрема зменшити податкове навантаження на інвестиції; розробити та впровадити програму повернення українських біженців з-за кордону та залучення іноземних мігрантів; створити стратегічні документи, що визначатимуть довгострокові цілі розвитку інвестиційного середовища, та за підтримки міжнародних партнерів розпочати їх реалізацію; прискорити процес гармонізації українського законодавства з нормами Європейського Союзу, активізувавши євроінтеграційні зусилля.

Тенденціями розвитку міжнародного інвестування після завершення війни в Україні буде: 1. Зростання інтересу до інфраструктурних проєктів. 2. Посилення співпраці з міжнародними фінансовими інституціями. 3. Акцент на екологічно орієнтовані інвестиції. 4. Посилення інтеграції з європейським ринком. 5. Розвиток цифрового сектору. 6. Розширення джерел інвестицій. 7. Запровадження спеціальних економічних зон. 8. Інтерес до високоризикових інвестицій. 9. Розвиток нерухомості. 10. Збільшення прямих іноземних інвестицій (ПІІ). 11. Зростання довіри до економіки через реформи. 12. Розвиток оборонної промисловості.

Післявоєнний період відкриває для України можливості в таких сферах: інфраструктура, зелена економіка, цифровий сектор, спеціальні економічні зони, інтеграція з європейським ринком. Ці напрями сприятимуть стабільному відновленню та зміцненню економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богданенко А. Державна інвестиційна політика в системі факторів економічного розвитку України. Публічне урядування. 2019. № 2 (17). С. 15–25. URL: <https://doi.org/10.32689/2617-2224-2019-17-2-15-25>.
2. Бородінова Ю.Ю., Тимошенко Н.Ю. Економічна сутність та значення інвестиційної політики. Актуальні проблеми економіки та управління. 2016. С. 3–4. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/73389/68766>
3. Бережна І. Ю. Поняття та роль інвестиційної діяльності та інвестиційного процесу на сучасному етапі економічного розвитку / І. Ю. Бережна. – Київ: Науковий вісник ЧДІЕУ, 2012. – № 1(9). – 102 с.
4. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>.
5. Іноземні інвестори вже повертаються? Як Україна отримала \$4,2 млрд у 2023 році. URL: <https://mind.ua/>.
6. Соколовська О. М. Прямі іноземні інвестиції в економіці України: стан і проблеми залучення // Вісник економічної науки України. – 2021. – № 2 (41). – С. 92–99. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2\(41\).92-99](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2(41).92-99).
7. Офіційний сайт Європейської Бізнес Асоціації. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytika/>.
8. Офіційний сайт НБУ. Статистика зовнішнього сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#5>.
9. Щербина А. Інвестують попри війну. Хто та скільки вкладає в Україну серед міжнародного та українського бізнесу? URL: <https://forbes.ua/money/investuyut-popri-viynu-khto-ta-skilki-vkladae-v-ukrainu-sered-mizhnarodnogo-ta-ukrainskogo-biznesu-oglyad-vid-investanalitika-artema-shcherbini-08122023-17779>.
10. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press->

[release/2024/02/15/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released.](https://www.epravda.com.ua/publications/2024/04/25/712862/)

11. Війна – не перешкода. Інвестиції в Україну зростають, але для відновлення замало. Що треба зробити владі? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/04/25/712862/>.

12. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

13. Білик М. Д. Форми інвестицій державних виробничих підприємств та їх розвиток в сучасних умовах // Фінанси України. – 2019. – № 4. – С. 7–19.

14. Богиня Д., Волинський Г. Структурна перебудова економіки в умовах глобалізації та інформатизації // Економіка України. – 2014. – № 7. – С. 19.

15. Болтянська Л. О. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л. О. Болтянська, Л. О. Андрєєва, О. І. Лисак. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. – 668 с.

16. Борисова О. В. Інвестиції. Інвестиційний аналіз / О. В. Борисова. – Харків: Юрайт, 2019. – Т. 1. – 218 с.

17. Боярко І. М. Інвестиційний аналіз / І. М. Боярко, Л. Л. Гриценко. – Київ: Центр учбової літератури, 2012. – 400 с.

18. Вергун В. А. Іноземні інвестиції: офшорні зони та їх інституції в міжнародному бізнесі / В. А. Вергун, О. І. Ступницький. – Київ: Київський університет, 2013. – 416 с.

19. Гребенюк Н. О. Інвестиційна привабливість: сутність та засоби покращення // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 13. – С. 12–17.

20. Гуткевич С. А. Оцінка інвестиційного середовища // Інвестиційна привабливість аграрного сектору економіки / С. А. Гуткевич. – Київ: Європа, 2015. – С. 44.

21. Закон України «Про цінні папери і фондову біржу» // Ред. від 02.04.2021. – № 38-1991. – 512 с.

22. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР зі змінами та доповненнями.
23. Захожай В. Б., Федоренко В. Г. Страхувий та інвестиційний менеджмент. – Київ: МАУП, 2002. – 344 с.
24. Інвестиційний клімат в Україні погіршився [Електронний ресурс] // РБК Україна. – 2020. – URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/investitsionnyu-klimat-ukraine-uhudshilsya-1562068811.html>.
25. Інвестування / В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепенко, О. П. Коюда. – Київ: Знання, 2008. – 456 с.
26. Карасьов В. П. Аналіз інвестиційного клімату України: політико-економічний контекст [Електронний ресурс] / В. П. Карасьов // Аналітичний центр «Політика». – 2018. – URL: https://gazeta.ua/articles/politics/_analiz-investicijnogo-klimatu-ukrayini-politikoekonomichnij-kontekst-karasov/766826.
27. Коваленко Д. О. Державна підтримка іноземних інвестицій в Україні: правові аспекти // Юридична Україна. – 2020. – № 2. – С. 25–30.
28. Кравченко В. А. Управління інвестиційною діяльністю підприємств в умовах трансформаційної економіки / В. А. Кравченко. – Київ: КНЕУ, 2009. – 243 с.
29. Кучеренко С. Інвестування та інвестиційна діяльність: теоретичні основи та практичні аспекти / С. Кучеренко. – Львів: Видавництво ЛНУ, 2017. – 432 с.
30. Ляшенко О. І. Проблеми інвестиційного забезпечення економіки України в умовах глобалізації // Економіка та держава. – 2019. – № 11. – С. 30–35.
31. Макаренко В. І. Ефективність використання інвестиційного капіталу в аграрному секторі України / В. І. Макаренко. – Київ: УНДІАП, 2020. – 220 с.
32. Мартиненко С. В. Інвестиційний клімат України: сучасні виклики та перспективи розвитку / С. В. Мартиненко // Економічний аналіз. – 2021. – Т. 31, № 1. – С. 87–92.

33. Олійник Д. Проблеми і перспективи залучення іноземних інвестицій в Україну [Електронний ресурс] // Економічна правда. – 2022. – URL: <https://www.epravda.com.ua/analytics/2022/08/11/695136/>.
34. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/>.
35. Перепелиця В. М. Аналіз основних проблем розвитку інвестиційної політики України / В. М. Перепелиця // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2023. – № 1. – С. 60–68.
36. Політика іноземних інвестицій: основні напрямки та виклики для України / Ред. Ю. І. Григорович. – Львів: Видавництво ЛНУ, 2020. – 304 с.
37. Рябцев С. В. Стратегії залучення іноземного капіталу в умовах кризи // Фінанси, облік і аудит. – 2018. – № 4. – С. 15–20.
38. Сидоренко О. Інвестиції в інфраструктуру: сучасні пріоритети // Регіональні перспективи. – 2019. – № 3. – С. 12–18.
39. Слобожан І. В. Інвестиційні ресурси в контексті економічного розвитку України / І. В. Слобожан. – Харків: Видавництво ХНЕУ, 2021. – 289 с.
40. Труш Н. В. Проблеми та перспективи розвитку інвестиційного клімату в Україні // Економіка. Фінанси. Право. – 2020. – № 8. – С. 22–28.
41. Україна-2030: Доктрина збалансованого розвитку. – Київ: Інститут стратегічних досліджень, 2018. – 480 с.
42. Федоренко В. Г. Інвестиційний менеджмент: навчальний посібник / В. Г. Федоренко. – Київ: КНЕУ, 2020. – 366 с.
43. Хомяков І. Проблеми розвитку інвестиційного клімату в Україні [Електронний ресурс] // Аналітична платформа. – 2023. – URL: <https://analytica.ua/>.
44. Черняк О. Інвестиційний капітал в умовах воєнного стану // Економіка і бізнес. – 2023. – № 2. – С. 45–52.
45. Шевченко Н. В. Інвестиційна діяльність підприємств в умовах глобалізації / Н. В. Шевченко. – Одеса: Видавництво ОНУ, 2018. – 288 с.

46. Яковенко С. В. Роль іноземного капіталу у розвитку економіки України / С. В. Яковенко // Актуальні проблеми економіки. – 2020. – № 4. – С. 14–19.
47. Звіт НБУ: Інвестиційні потоки та їх вплив на економіку України. URL: <https://www.bank.gov.ua/>
48. BDO International Business Compass (IBC) [Електронний ресурс] // European business association. – 2020. – URL: <https://eba.com.ua>.
49. Bureau of Economic and business affairs // Investment Climate Statements Report US Department of state – [Електронний ресурс] /diplomacy in action/ — 15 June 2020, – URL: <http://www.fdiattractiveness.com/ranking-2020> .
50. Giroud A. Heterogeneous FDI in transition economies – a novel approach to assess the developmental impact of backward linkages / A. Giroud, B. Jindra, P. Marek // World Development. – 2013. – Vol. 40. – № 11. – P. 2206– 2220.
51. Index of economic freedom [Електронний ресурс]. – 2022. – URL: <https://www.heritage.org/index/ranking>.
52. Investment freedom index [Електронний ресурс]. – 2021. – URL: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/herit_investment_freedom/.
53. Jimborean R. Foreign direct investment drivers and growth in Central and Eastern Europe in the immediate aftermath of the global financial and economic crisis / R. Jimborean, A. Kelber [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.touteconomie.org/>
54. Jude C. FDI, productivity and wages. New evidence from a romanian matched sample / C. Jude // Romanian Journal of Economic Forecasting. – 2013. – № 4.– P. 36–55.
55. Nam, Dae-II ; Kim, Juhee ; Arthurs, Jonathan D. ; Sosik, John J. ; Cullen, John B. Measurement and structural invariance of entrepreneurial investment climate: A cross-country scale development International Business Review. – October 2017, – Volume 25(5). - pp.1053-1065.
56. Nikolovová P. Sourcing Patterns of FDI Activity and Their Impact on the Domestic Economy / P. Nikolovová // Czech Journal of Economics and Finance.

– 2014. – № 3. – P. 288–302.

57. Saha D. The economic impact of FDI on Ukraine [Електронний ресурс] /D. Saha, V. Kravchuk, R. Kirchner // Institute for Economic Research and Policy Consulting. – 2020.

URL:http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/

58. Ukraine Investment Climate Outlook 2022 [Електронний ресурс] // Investor Relations – URL: <https://www.slideshare.net/OfficeNIC/ukraine-investment-climate-outlook-2019>.

59. UkraineInvest [Електронний ресурс] – URL: <https://ukraineinvest.com/>.

60. World Bank [Електронний ресурс] – URL: <https://www.worldbank.org/>.

61. WORLD INVESTMENT REPORT [Електронний ресурс] // UNITED NATIONS CONFERENCE ON TRADE AND DEVELOPMENT. – 2020. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2020_en.pdf.